

III RIIGIKOGU

7. istungjärk. **Protokoll nr. 184 (16).**

1928.

**III Riigikogu koosolek 16. novembril 1928
kell 17.**

Kokku on tulnud 90 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Tõnisson**, haridusminister **A. Möttus**, rahaminister **A. Teetsov**, kohtuminister **T. Kalbus**, põllutöminister **O. Köster**, töö-hoolekandeminister **K. Soonberg**, siseminister **J. Hünerson**, teedeminister **A. Kerem**.

Päevakord:

1. Kriminaalseadustik — II lugemisel.
2. Kriminaalkohtupidamise seaduse § 986. muutmise seadus — III lugemisel.
3. Tallinna tehnikumi seadus — III lugemisel.
4. Riigikassa kuueprotsendiliste võlakirjade väljaandmise seadus — II lugemisel.
5. Eesti-Rootsi vahelise laevamöödotunnistuste vastastikku tunnustamise deklaratsiooni, Eesti mõõtkirjade Rootsi laevamöötmise määruste kohaselt väljaandmise kokkuleppe ja lõpp-protokolli kinnitamise seadus — II lugemisel.
6. Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioniseaduse muutmise seadus — II lugemisel.
7. Asunikude ehituslaenu seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.
8. Esimese rahvusvahelise töökonverentsi poolt Washingtonis vastuvõetud tööstusettevõtetes tööaega kaheksa tunniga päevas ja neljakümnekaheksa tunniga nädalas piirava konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — sotsiaalkomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**, pärast abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**, vahepeal abisekretär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 17.15 min.

I. Päevakorra täiendamine. Juhataja **K. Einbund**: Riigikogu koosolek on avatud.

Päevakorda võetakse nähtava enamusega **M. Kurtschinsky** (vn) ettepanekul I. punktiks komisjonide täiendavad valimised.

2. Komisjonide täiendavad valimised. Nähtava enamusega valitakse rahaasjanduse komisjoni **P. Baranin'i** asemele **M. Kurtshinsky** (vn+sks).

3. Kriminaalseadustik — II lugemisel. Kriminaalseadustiku komisjoni aruandja **R. Vreeman**.

(Tekst vaata „III Riigikogu protokollide Lisad“ lisa nr. 56, veerg 507 —655.) Juhataja **K. Einbund**: Riigikogu liikmed mäletavad, et kriminaalseadustiku II lugemisel eriosa peatükid 12, 17, 21, 26 ja 37 anti komisjoni. Praegu korral tulevad II lugemisel arutamisele tähendatud peatükid.

(12. peatükk.

Kriminaalseadustiku komisjonilt on ettepanek — 9. XI 1928 — 12. peatükis § 265 vastu võtta järgmiselt:

„§ 265. Süüdlast tööpõlgamise pärast ümberhulkumises kindla elukohata, tööta ja eluülespidamise allikata, kui ta sealjuures keeldus oma isiku tõestamisest või andis oma isiku kohta valeteateid, või kui tal oli kaasas valevõti, muukraud, riist, mis võis olla kõlblik sissemurdmiseks, või laskeriist, või kui ta viibis öösel peremehe või tema asemiku teadmata võõras elutsetavas hoones või muus ruumis või aiaga ümbritsetud elutsetava hoone õues või taluhoonete ümbruses, kus inimesed elavad, siis karistatakse teda: vangimajaga mitte üle ühe aasta.“)

A. Jõeäär (stp): Lugupeetud härrad rahvasaadikud! Komisjon kaalus 12-dat peatükki uuesti ja esitas sellejuures § 266, mis kõneleb karistusest kerjamise eest, Riigikogule muutmata, samal kujul, nagu ta esialgul komisjoni poolt esitatud. Mina teen ettepaneku, § 266 vastu võtta järgmiselt: „Süüdlast kerjamises, keda selleks ei sundinud eluülespidamise allika puudus, karistatakse:

arestiga mitte üle kahe nädala või rahatrahviga mitte üle 50 krooni.“

Meil kahjuks on praegu olukord sarnane, et ei suudeta anda omavalitsuste poolt tarvilikku toetust kõigile neile, kes seda vajavad. Ei ole selleks omavalitsustel küllalt sissetulekuid,

ja selletõttu on paratamata, et inimesed, kelle eest ühiskond peaks hoolitsema, selleks, et nad ei pruugiks kerjama minna, ei leia teist võimalust omale hinge sees hoidmiseks, kui kaaskodanikkudelt armupalumise näol. Niikaua kui meil sarnane olukord valitseb, oleks ebaõiglane inimesi, kes kerjama sunnitud, nimelt suure puuduse tõttu, karistada. Ma lubaksin Teile, härrad Riigikogu liikmed, tsiteerida ühe kodanliku juristi dr. Ashrot'i arvamise, kes muu seas kohtupresidendiks Berliinis. Tema arvab vaeste eest hoolitsemise küsimuses muu seas, et „riik oma ülesandeid õigusliku riigina ei saa täita, ei saa eraomandusele tarvilikku kaitset pakkuda, kui ta ei võta tarvitusele küllaldasi abinõusid selleks, et iga üksik riigikodanikkudest oleks kindlustatud hukkamise vastu, mis on tingitud elu ülalpidamise puudumisest. Ainult siis, kui äärmise puuduse vastu avalik abi kindlustatud, võib riik tingimata karistada eksimisi omanduseõiguse vastu: vargusi, röövimisi j.n.e. Nuhtluseadust ei või tarvitada, kui vaene, kellel elu ülalpidamiseks abinõud puuduvad, elu alalhoidmise tungi sunnil võõra omandusse puutub.“ Mis õigusega karistatakse siis selle eest, kui inimene näljasunnil käe välja sirutab, et omale elu ülalpidamist paluda. Praegumaksev seadus näeb ette, et karistatakse ainult laiskuse pärast kerjajaid. Niikaua, kui majanduslik olukord paranenud pole — ja olukord ei ole meil muutunud paremaks, vaid muutub päev-päevalt halvemaks — niikaua, kui meil olukord sarnane, et abitarvitajatele ainult paar krooni kuus maksetakse, ei tohi karme karistusemäärsi kerjamise vastu maksta panna. Sellepärast tohiksin loota, et minu poolt esitatud parandus vastu võetakse. Minu ettepaneku järgi karistatakse kerjamise eest ainult isikut, keda selleks ei sundinud elu ülalpidamise allika puudus. Komisjoni ettepaneku järgi aga karistatakse kerjamise eest igal tingimusel, ükskõik kas kerjaja tegi seda vaesuse või laiskuse pärast.

Aruandja **R. Vreeman** (lõpusõna): Kriminaalseadustiku komisjon kaalus uuesti ettepanekuid, mis peatükiga ühes komisjoni tagasi anti, ja selle peatükk 12. juures muutis komisjon oma seisukohta § 265. juures, ettepaneku järgi, mille peale siin tähelepanu juhin, ja missugune ettepanek ka Riigikogu liikmetele paljundatult kätte antud. Nimelt ühendas komisjon paragrahvi I ja II lõike ja jättis välja sõnad: „vangimajaga mitte üle kolme aasta“.

Samuti oli komisjonis kaalumisel ka rkl. Jõeääre poolt tehtud ettepanek § 266. juurde, mida ta täna siin kordas. Kuid komisjon leidis, et seda ettepanekut ei saa vastuvõetavaks

pidada põhjendustel, et meil Hoolekande seadus absoluutselt keelab kerjamise ja näeb vastavad karistuse sanktsioonid ette. Võib-olla on põhjust selle üle rääkida, et need sanktsioonid ühesugused ei ole, kuid eriseadustes ei ole süsteemi, kuna aga siin on kokkukõlastatud koodeksiga ka see paragrahv. Väiksema ja suurema karistuse üle võiks ju vaielda, aga komisjoni enamus kaldus selle poole, et jätta endine sanktsioon, sest tuleb elus ette teinekord õige tooreid ja seadustmõnitavaid või koguni täiesti kuritahtliku iseloomuga kerjamisi, nagu viimasel ajal ajalehtedest lugesime, kus mõni isik tarvitab invaliidi nime selleks, et selleläbi kerjata, olgugi, et ta invaliid ei ole ja tal kerjamiseks erilisi eluraskusi pole, vaid nagu juurdlusel selgus, kerjas see isik päeval ja ööseti pidutses, jõi restoranides. Niisuguseid inimesi peab ometi raskemalt karistatama. See paragrahv ei keela ka väiksemat karistust, kui asjaolud pehmendavad on, siis võib vangistuse arestiks muuta, või teatud juhul tingimusi karistada, või ka sootu vabaks jätta. Sellepärast peab olema koodeksis paragrahv, mis igasugustel kuritahtlikkudel juhtudel lubab kerjamist karistada kõrgemalt, ja sellepärast ettepanek, karistada kahenädalase arestiga või selle asemel 50-kroonilise rahatrahviga, komisjonis ei leidnud poolehoidu ja nimelt põhjusel, et on selge, et kui karistada kerjajat rahatrahviga — 50 krooni, siis seda temalt niikui nii kätte ei saa. See oleks karistusnorm, mis oleks täitsa alusetu. Kõige selle pärast on selle peatüki juures komisjoni poolt muudetud ainult § 265, kuna § 266 endisel kujul vastuvõtmist vajab.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Jõeääre ettepanek tagasi lükatud.

Komisjoni ettepanek käesoleva peatüki § 265. kohta ei tule eraldi hääletamisele, tuleb hääletamisele ühes peatükiga. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on 12. peatükk vastu võetud.

(17. peatükk.

Kriminaalseadustiku komisjonilt on ettepanek — 9. XI 1928 — 17. peatükk muutmata vastu võtta.)

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Ma teen ettepaneku, võtta § 348 vastu järgmiselt: „Tööstusettevõtte või põllumajapidamise juhatajat või ta asemikku, kes süüdlane selles, et ta seaduse või sundmääruse eeskirju rikkudes:

1) pidas töölist palgaraamatuta;

2) ei pidanud korralikult palgaraamatut, karistatakse:

rahatrahviga mitte üle viiesaja krooni.“

§ 348-das on karistus määratud ainult tööstusettevõtte juhatajatele, kui nad peavad töölisi palgaraamatuta, kuid Riigikogu poolt on vastu võetud 1. novembril 1921 seadus põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise kohta, kus on § 5, mis ütleb: „Põllupidajate ja töölise vahel peab kirjalik leping kahes eks. tehtud olema, millest üks tööandja, teine töölise kätte jääb. Töölisele peab välja antama palgaraamat, kuhu üles märgitakse üle ehk alla normi tehtud tööd ja väljamaksetud palga summad natuuras ehk rahas.“

Kui on seadus olemas, peab olema seadusel ka sanktsioon.

Edasi teen mina ettepaneku,

§ 351 võtta vastu järgmiselt: „Tööstus- või kaubandusettevõtte või põllumajapidamise pidajat või juhatajat, kes süüdlane selles, et ta ei täitnud seaduse või sundmääruse eeskirju, mis antud töölisele puhkeaja võimaldamise kohta nimetatud ettevõttes, karistatakse: arestiga mitte üle ühe kuu või rahatrahviga mitte üle saja krooni.“

Komisjoni redaktsioonile on lisatud juurde minu ettepanekus põllumajapidamised, ja see on jällegi põhjendatud selle seadusega, kus on nähtud ette ka põllutöölise puhkeajad.

Teen ettepaneku,

võtta uus paragrahv, § 351¹: „Tööstusettevõtte pidajat või juhatajat, kes süüdlane selles, et ta takistas ettevõtte töolistevanemate või vanematenõukogu valimist, vallandas töölise ta vanemaks või nõukogu liikmeks olemise ajal või ajal, mil ta oli töölise poolt vanema või vanematenõukogu liikme kandidaadiks üles seatud, või segas töolistevanemate nõukogul või vanematel täita nende ülesandeid, mis seaduste ja määrustega kindlaks määratud, karistatakse:

vangimajaga mitte üle kuue kuu.“

Töolistevanemate kohta on olemas 1917. aasta seadus ja peale selle 1918. aastal väljaantud vanematenõukogu põhikiri. Sanktsioon aga puudub.

Samuti teen ettepaneku,

võtta § 351²: „Tööstusettevõtte pidajat või juhatajat, kes süüdlane selles, et ta ei maksnud töolistevanemale või töolistevanemate nõukogu liikmele seaduses kindlaksmääratud tasu, karistatakse:

rahatrahviga mitte üle kahesaja krooni.“

Seda ettepanekut olen ma varemalt põhjendanud. § 353. tuleks karistus kokkukõlla

viia praegumaksva seadusega ja sellepärast tuleks siin

võtta „arestiga“ asemele „vangimajaga“ ja teisest lõikest viimsest ja eelviimsest reast kustutada: „või rahatrahviga mitte üle viiesaja krooni“.

Ei ole põhjust praegumaksvat seadust muuta kriminaalseadustikuga.

Edasi teen ettepaneku,

§ 354. teine lõige võtta järgmiselt: „Kui süüdlane saatis teadvalt valeteadeteid, siis karistatakse teda: vangimajaga mitte üle kuue kuu.“

See on jällegi praegumaksvas seaduses, ja ei ole põhjust selle paragrahviga praegumaksvat seadust muuta.

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Jõeäär teeb ettepaneku,

§ 356 välja jätta.

Aruandja **R. Vreeman** (lõpusõna):

Härra Jõeääre ettepanek — § 356 välja jätta — oli komisjonis uuesti kaalumisel, ja komisjon, kaaludes seda paragrahvi, see on streigiparagrahv, jõudis enamuses otsusele, et see peab sisse jääma.

Meil on vajadus lähemal ajal välja anda erinovell, eriseadus selleks, missugustes ettevõtetes ja missugustes piirides on streik keelatud. Kui nüüd § 356 koodeksist välja jätame, siis puudub selle kavatsetava seaduse juures sanktsioon. Sellepärast tuleb see paragrahv sisse jätta. Ka ei ole karta, et inimesi ilmaaegu selle paragrahvi järgi karistataks.

Samuti ei saa komisjon ühineda härra Johanson'i ettepanekutega § 348. juures, samuti ka § 351. juures, kus esimese paragrahvi järgi tööstusettevõtet ja põllupidajat tahtakse karistada eriliselt selles, et nad ei pidanud töölise palgaraamatut või pidasid seda korralt ja teise järgi, kui töölisele ei võimaldatud puhkeajaga. Kõik niisugused väiksemad administratiiv üleastumised on juba iseenesest karistatavad, sest kui määrus või seadus sunnib õigel ajal palka välja maksma, ja kui ettevõttepidaja seda ei tee, siis on see sundmääruse rikkumine ning see on koodeksi järgi karistatav. Kui härra Johanson'i ettepanekud vastu võtta, siis kvalifitseeriksime need lihtsad juhtumised, kuid need on harilikud sundmääruste rikkumised ja koodeksi järgi karistatavad, ilma et meie pruugiksime neid esikohale tõsta. (L. Johanson, stp: Sundmäärust ei ole.) On küll. (L. Johanson'i, stp vahel h ü e.) Määrus siis. Samuti oleks ülearune uut paragrahvi sisse võtta, nimelt § 351¹, kus härra Johanson tahab karistada „tööstus-

ettevõtte pidajat või juhatajat, kes süüdlane selles, et ta takistas ettevõtte töolistevanemate või vanematenõukogu valimist, vallandas tööliste ta vanemaks või nõukogu liikmeks olemise ajal või ajal, mil ta oli tööliste poolt vanema või vanematenõukogu liikme kandidaadiks üles seatud, või segas töolistevanemate nõukogul või vanematel täita nende ülesandeid, mis seaduste ja määrustega" nende peale pandud. Selle uue paragrahvi sissevõtmise eel oleks tarvis niisugust seadust, mis keelaks sarnase tegevuse tööstuses. (L. Johanson'i, stp vahel h ü e.) Seadust selles redaktsioonis ei ole komisjonil teada.

Samuti tahab härra Johanson üles seada § 352² karistuse tööstusettevõtte juhatajatele selle eest, et „tema ei maksnud töolistevanemale või töolistevanemate nõukogu liikmele seaduses kindlaksmääratud tasu". Komisjon leidis, et siin ei ole põhjust palga mittemaksjat kriminaalkorras karistada, on kellelgi palk saada ja seda ei maksta, siis selleks on olemas tsiviilnõudekord. Ei saa töolistevanemaid sarnasesse seisukorda asetada, kus peab igal tingimusel, kui nad on töolistevanemad, palka maksuma, vaatamata sellele, kuidas nende teenistuse korralikkus sealjuures on.

Samuti ei leidnud komisjon küllalt kaaluvaks § 353. karistuse sanktsiooni suurendada, aresti asemele võttes vangimaja. Samuti ka § 354. See on juba täiel määral kokkõlas teiste sarnaste juhtudega.

Nende ettepanekutega üheski osas komisjoni nimel ühineda ei saa.

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Rkl. Jõeääre ettepaneku poolt on 25, vastu — 39 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Johanson'i ettepanek § 348. kohta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Johanson'i ettepanek § 351. kohta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Johanson'i ettepanek, võtta peatükki uus § 351¹. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

(Sekretäri kohale asub abisekretär **J. Piiskar.**)

Hääletamisele tuleb rkl. Johanson'i ettepanek, võtta peatükki § 351². (Hääletatakse.) Poolt on 26, vastu — 35 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Johanson'i ettepanek § 353. kohta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Johanson'i ettepanek § 354. kohta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on 17. peatükk vastu võetud.

(21. peatükk.

Kriminaalseadustiku komisjonilt on ettepanek — 9. XI 1928 — 21. peatükk muutmata vastu võtta.)

21. peatükk võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(26. peatükk.

Kriminaalseadustiku komisjonilt on ettepanek — 9. XI 1928 26. peatükis § 473 vastu võtta järgmiselt:

„§ 473. Süüdlast selles, et ta tahtlikult ähvardas surmata ähvardatavat isikut või ta perekonnaliiget, võtta neilt vabadust, toime panna vägivaldselt isiku kallale kippumist nende vastu, või hävitada nende varandust süütamise, plahvatuse või uputuse teel, karistatakse: arestiga mitte üle kolme kuu või rahatrahviga mitte üle kolmesaja krooni. Kui nimetatud ähvardus tehti kirjalikult või sihi:

1) ema, seadusliku isa või muu üleneva sugulase vastu;

2) riigi või omavalitsuse teenija vastu ta teenistuskohuste täitmisel või nende täitmise pärast,

siis karistatakse süüdlast:

arestiga mitte üle kuue kuu.”)

Juhataja **K. Einbund:** Selle peatüki kohta on rkl. Jõeäärelt ettepanek, § 472. välja jätta.

Aruandja **R. Vreeman** (lõpusõna): Selle peatüki, nimelt härra Jõeäärelt tehtud ettepaneku juures, ei tuleks vist enam erilist kaalumist sellepärast, et eelmises peatükis sai streigi § 356. vastu võetud, ja neid isikuid, kes streikima sunnivad, eriti veel vägivalda isiku juures tarvitades, tuleb selle paragrahvi põhjal karistada. Nii et seda paragrahvi välja jätta puht süsteemi mõttes ei saa, kuna eelmises peatükis juba vastu võeti alusparagrahv. Käesolev on saateparagrahv, sellepärast tuleb see sisse jätta. Kuna komisjon käesoleva peatüki § 473. juures on teinud muudatusi, mis paljundatult Riigikogu liik-

metele kätte saadetud, siis juhin ainult sellele tähelepanu. Peatükk tuleks vastu võtta komisjoni poolt tehtud muudatustega. Rkl. Jõeääre ettepanekuga ühineda ei saa.

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Jõeääre ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb 26. peatükk ühes komisjoni täiendava muudatusega § 473. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on 26. peatükk vastu võetud.

(37. peatükk.

Kriminaalseadustiku komisjonilt on ettepanek — 9. XI 1928 — 37. peatükk muutmata vastu võtta.)

37. peatükk võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

4. Kriminaal- Üldkomisjoni aru-
kohtupidamise andja **O. Tief.**
seaduse § 986. Seaduseelnõu võe-
muutmise sea- takse nähtava ena-
dus — III luge- musega muutmata
misel. vastu III lugemisel
(Tekst prot. nr. ja lõpuhääletamisel.
183(15), veerg 630.)

5. Tallinna Hariduskomisjoni
tehnikumi sea- aruandja **Th. Tall-**
dus — III luge- **meister.**
misel. Juhataja **K. Ein-**
(Tekst prot. nr. **bund:** Kuna seadus-
183 (15), veerg eelnõu II lugemisel tehti
630—639.) ainult üks parandus § 1.

kohta, mis tagasi lükati, sellepärast jätan ära III lugemisel paragrahvide teksti ettekandmise ja hääletan seaduseelnõu osade viisi. Sõnasoovijaid ei ole. Minu korraldus on jösse astunud.

(Peakiri.)

V. Hasselblatt (sks): Härra haridusministri ettepanekul võeti ülikooli seaduse täiendamise seadus arutamisel ära, et uus valitsus võiks seda kaaluda. Mulle näib, et Tallinna tehnikumi seadus on selles suhtes ühenduses ülikooli seadusega, et tehnikumi seadus keelab ära vastu võtta uusi õpilasi tehnikumi. Mulle näib, et Tallinna tehnikum peaks siiski niikaua töötama, kuni ülikoolis uus korraldus läbi viidud, sellepärast arvan, et neid seadusi tuleks koos arutada. Ma näen, et härra haridusminister minuga nõus ei ole, kuid arvatavasti võtab ta sõna ja seletab seda, kuid arvan siiski, et ülikooli seadus peaks koos arutatama käesoleva seadusega.

Haridusminister **A. Mõttus:** Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma ei saa praegu tehtud ettepanekuga kuidagiviisi ühineda, sest need kaks seadust ei ole nii orgaaniliselt seotud, et neid lahus üksteisest vastu võtta ja teostada ei saaks. Käesoleva eelnõu lõpus on ette nähtud selle seaduse elluviimise kord ja siin on öeldud, et Vabariigi Valitsuse määrustega korraldatakse uue asutuse elluviimine, ja vastavalt sellele määrab Vabariigi Valitsus praeguse Tallinna tehnikumi põhikirja kaotamise korra kindlaks. Nõnda et sellest on täiesti selge, et ei ole mõeldavgi, et see päevapealt sünniks, vaid need, kes praegu seal õpivad, lõpetavad oma õppimise, ma kujutan seda asja nii ette, kuna uute vastuvõtmine loomulikult sügisel lõpeb ja algab vastuvõtmine uude avatavasse tehnikumi esimesse klassi. Kui üks asutus likvideerimisele läheb ja teine selle asemele tuleb, siis sünnib üleminek etappide viisi. Peale selle tuleb likvideerimisele riigi tehnika gümnaasium. Loomulikult lõpeb seal õpilaste vastuvõtmine tuleval sügisel.

Mis aga puutub meie kõrgemasse haridusse, missugust meil seni ei ole tehnilisel alal olnud, sest praegune tehnikum ei anna kõrgemat haridust, vaid ta on midagi kesk- ja kõrgema hariduse vahel, — see küsimus on ajutiselt päevakorralt ära võetud, kuni uus Vabariigi Valitsus seisukoha saab võtta. Aga see ei takista põrmugi keskhariduse korraldamist, millist meil hädapärast vaja, nagu mul au oli lugupeetud Riigikogu liikmetele poolteist nädalat tagasi andmetega tõendada. Sellepärast vaidlen käesoleval puhul tehtud ettepaneku vastu. (K. Päts, põl: Kuidas jääb linna kavaga?) Linnal ei ole sarnast kava. Linnal on kava tehnika ülikooli avamise asjus. Alles eile õhtul, kui ma linnapeaga rääkisin, ütles ta, et see olevat suur samm edasi, kui see küsimus lahendatakse, kuna praegusel kujul tehnikumi edasikestmine olevat lubamatu.

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on pealkiri vastu võetud.

I—VIII osa võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja rkl. Jürman'i puudumisel jääb vahele riigikassa kuueprotsendiliste võlakirjade väljaandmise seadus — II lugemisel.

6. Eesti-Rootsi vahelise laevamöödotunnistuste vastastikku tunnustamise deklaratsiooni, Eesti mөөtkirjade Rootsi laevamöötmise määruste kohaselt väljandmise kokuleppe ja lõpp-protokollide kinnitamise seadus — II lugemisel.
(Tekst III Rk. 7. istungj. pr. lisades, vaata sisukord.)

Juhataja **K. Einbund**: Riigikogu asub vahelejäanud päevakorra-punkti arutamisele.

7. Riigikassa kuuereprotsendiliste võlakirjade väljandmise seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman**. Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Riigikassa kuuereprotsendiliste võlakirjade väljandmise seadus.

§ 1. Vabariigi Valitsusele antakse õigus anda välja realiseerimiseks nii sise- kui ka välisriigis riigikassa kuuereprotsendilisi võlakirju nimesväärtuses kuni 7.610.000 kroonini tulitikkude valmistamise ja müügi seaduse § 5. ettenähtud tingimustel (R.T. nr. 38 — 1928).

§ 2. Võlakirjade nimesväärtus tähendatakse Eesti, Rootsi, Inglise ja Ameerika-Ühisriikide kullavaluutas, arvates: 1 Eesti kroon = 1 Rootsi kroon = £0,055068 = \$0,26799 kullas.

§ 3. Võlakirjade nimesväärtuse, vormi ja muud tingimused kinnitab Vabariigi Valitsus rahaministri ettepanekul.

§ 4. Võlakirjade realiseerimisest saadud summad kantakse riigikassa eriarvele ja kasutatakse raudteedevõrgu arendamiseks riigi eelarve korras.

8. Rahvaväelaste ja nende perekondade Rahaasjanduse komisjoni aruandja **L. Johanson**.

pensioniseaduse muutmise seadus — II lugemisel. Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioniseaduse muutmise seadus.

Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioniseadust (R.T. nr. 26/27 — 1920) muudetakse järgmiselt:

I.

§ 2. Pensioni täismäärad on järgmised: 1) ajateenijad reamehed, kapralid ja neile palgatabeli järgi vastavad ametikohad — 50 krooni kuus; 2) ajateenijad nooremad allohvitserid ja neile palgatabeli järgi vastavad ametikohad — 53 krooni kuus; 3) ajateenijad vanemad allohvitserid ja neile palgatabeli järgi vastavad ametikohad — 56 krooni kuus; 4) ajateenijad veltveeblid ja neile palgatabeli järgi vastavad ametikohad ja kadetid — 60 krooni kuus; 5) ohvitseride, sõjaväeametnikkude ja üleajateenijate sõdurite pensionitäismääradeks loetakse neile pensionioigust andva ametikoha palk rahas ja natuuras.

Märkus 1: Natuuras antava palga rahaline väärtus määratakse Kaitseväelaste ja nende perekondade pensioniseaduse § 5. ettenähtud korras (R.T. nr. 149 — 1924).

Märkus 2: Need ohvitserid, sõjaväeametnikud ja nende perekonnad, kes kuni Kaitseväelaste pensioniseaduse maksmahakamiseni (R.T. nr. 149 — 1924) ei saanud pensioni Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioniseaduse järgi, ei või enam avaldada viimase seaduse järgi pensioni nõudmist.

§ 30. Pensionimaksimine lõpetatakse: 1) kui pensionäri sissetulek võimaldab ta ülespidamist, missuguse sissetuleku alammääraks on § 2. ettenähtud vastava pensioni täismäär; 2) kui pensionär kohtu poolt mõistetakse karistusele, mis võtab pensionioiguse; 3) kui pensionär viibib välismaal üle lubatud tähtaja; 4) kui pensionär lahkub Eesti kodakondsusest; 5) kui pensionär ei ilmu ajutise pensioni määramisel nimetatud tähtajaks komisjoni poolt mittemõjuvateks tunnustatud põhjustel uuele läbivaatamisele; 6) pensionäri surma korral.

II.

§ 3. kaotatakse.

III.

Käesolevas seaduses ettenähtud pensioni täismäärad hakkavad maksma 1. aprillist 1929.

Kuni 1. aprillini 1929 makstakse pensionid 1928. aastaks määratud pensioni täismäärade järgi.

Kuni 1. aprillini 1929 on maksvad ka 1928. aastaks määratud eluülespidamist võimaldavad sissetuleku alammäärad.

IV.

1. aprillist 1929 kaotab maksvuse Eesti vabariigi valitsemise ajutise korra § 12a põhjal vastuvõetud rahvaväelaste ja nende perekondade pensioniseaduse täiendamisseadus (R. T. nr. 47 — 1921).

9. Asunikude ehituslaenu seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Tammann**: Seletuskirjas ettetoodud motiividel esitab rahaasjanduse komisjon käesoleva seaduseelnõu Riigikogule tagasilükkamiseks.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud, seega seaduseelnõu tagasi lükatud.

10. Esimese rahvusvahelise töökonverentsi poolt Washingtonis vastuvõetud tööstusettevõtetes tööaega kaheksa tunniga päevas ja neljakümnekaheksa tunniga nädalas piirava konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — I lugemisel.

Sotsiaalkomisjoni aruandja **K. Tamm**: Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt esitati see seadus, mille pealkirja praegu Riigikogu esimees ette luges. Sotsiaalkomisjon vaatas nimetatud konventsiooni läbi, ehk küll Riigikogu kaustas seda konventsiooni ei ole, aga sotsiaalkomisjoni liikmetel oli võimalus sellega tutvuneda, sest neile jagati konventsioon välja. Kuivõrt Riigikogu liik-

med seda konventsiooni tunnevad, on mul teadmata, ja samuti on teadmata, kuivõrt neil võimalus on sisuliselt selle konventsiooni kohta oma otsust teha. Sotsiaalkomisjon leidis selle konventsiooni läbivaatamisel muu seas, et Washingtoni konventsiooni ratifitseerimine 8-tunnilise tööpäeva kohta riikide poolt vähest poolehoidu on leidnud; et konventsioon 13. juunil 1921 esiti maksmata hakkas, ja et 10 aasta pärast pärast 13. juunil 1921 needki vähesed riigid, kes konventsiooni ratifitseerinud, võivad sellest lahti öelda, tähendab juunikuus 1931. a., et konventsiooni § 21. näeb ette konventsiooni uuesti läbivaatamise ja muutmise küsimuse võimaluse

rahvusvahelise töökonverentsi poolt; et tuleks ära oodata, mil kujul konventsioon püsima jääb; et on raske ühepikkust tööpäeva igas riigis maksmata panna, kuna tööpäevade arv ei ole riikides üks ja sama, eriti vähe on meil tööpäevi, nii et konventsiooni eelnõu ratifitseerimine tähendaks meie majandusliku võistlusevõime nõrgendamist. Meie asuval riigil, pealegi pärast sõda ja revolutsiooni, ei tohiks sellest juttu olla. Ületundide võimaluse peaaegu täiesti äravõtmine võtab meie töolistelt lisateenistuse võimaluse peaaegu täiesti; et sotsiaalkomisjonis juhtiti tähelepanu ka sellele, et ei ole vormiliselt õige, et konventsiooni eelnõu ratifitseerimise seaduse esitab parlamendi rühm, sest vastavalt Versailles'i rahulepingule ja rahvusvahelise tööbüroo põhikirjale peab seda tegema riigivalitsus.

Ettetoodud põhjustel esitab sotsiaalkomisjon Eesti sotsialistliku tööliste partei poolt esitatud konventsiooni eelnõu kinnitamise seaduse tagasilükkamiseks.

(Kooosolekut hakkab juhutama abiesimees **R. Penno**.)

M. Martna (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Washingtoni tööaja konventsiooni sanktsioneerimise või ratifitseerimise küsimus on erilülks tööliklassi võitluse ajaloos, nimelt tööpäeva lühendamine. Niipea, kui töölised klassiteadlikuks said ja ühinedes oma käekäigu parandamiseks teadlikku võitlusesse asusid, hakkas tööaja lühendamine päevakorrale kerkima. Austraalias Viktooria osariigis said töölised 1865. a. 8-tunnilise tööpäeva, kuna Lõuna-Austraalias töölised 1873. a. sellele järgnesid. Selsamal ajal, nimelt 1866. a., hakkasid töölised Ameerikas ja Euroopas 8-tunnilist tööpäeva nõudma. Nemand asendasid selle nõudmise oma otustuste ja nõuksvõtmiste esirinda. Kui 1889. a. Pariisis rahvusvaheline sotsialistide kongress 1. mai pühitsemise otsustas ja seda päeva tööliste meeleavalduste päevaks rahvusvahelises ulatuses pidada ette pani, ühendati sellega ühtlasi see, et sel päeval, nimelt 1. mail, igal maal esirinnas peajasjalikut tööaja lühendamise, eriti 8-tunnilise tööpäeva nõudmise kasuks välja pidi astutama, ja hoolimata kõigist raskustest, mis tööliklassil enne 1889. a. ja ka eriti pärast seda tööpäeva lühendamise võitluses kanda oli, peab ometi tunnustama ja rõõmuga toonitama, et töölised võitjaks jäid ning ikka aasta-aastalt oma sihile lähemale jõudsid. Enne ilmasõja puhkemist olid tööstusemaade töölised, Euroopa suuremate riikide tööli-

sed, endile juba suuremalt osalt 8-tunnilise tööpäeva kätte võitnud. Ainult Venemaal ei olnud see seni võimalik, sest et tsaari väevõim töölisliikumist takistas. Aga niipea, kui tsaarivõim Venemaal langenud oli, pandi ka seal 8-tunniline tööpäev maksma. Nõnda, minu härrad, sündis ka Eestis. Aga Eestis jäi see tööpäev eslotsa ainult niikauaks maksma, kuni Saksa okupatsioonivõim siia jõudis. Saksa okupatsioonivõim pani 8-tunnilise tööpäeva jälle seisma. Aga niipea, kui Saksa okupatsiooniväed siit lahkusid, just 10 aasta eest, oli tolleaegne Eesti Ajutine Valitsus sunnitud pühalikult töötama, et „8-tunniline tööpäev tööstuses ja kaubanduses hakkab uuesti maksma“. See sündis 27. novembril 1918, 10 aasta eest. Esiminister oli siis Konstantin Päts. Kahjuks jättis tolleaegne valitsus tööaja seaduse unarule, ja töölised, kergeusklikud nagu ikka, ei arvanud enam vaja olevat peale käia, sest oli ju valitsuse pühalik töötus käes, ja sellest arvati küllalt olevat, esialgu vähemalt. Kui töölised sel ajal oleksid ette näinud, mis Eestis 8-tunnilisest tööpäevast ja sellest Ajutise Valitsuse pühalikust töötusest saab, siis oleksid töölised sel ajal vist tööaja seaduse maksma panema sundinud, ja siis oleks meil praegu 8-tunniline tööpäev seaduslikult maksev.

Ilmasõja lõpul oli tööliste mõju rahvusvahelises elus tunduv. Rahvasteliit ja tööorganisatsioon kutsuti ellu. Rahvasteliitu ja tööorganisatsiooni olid töölised oma kongressidel juba ammu nõudnud. Rahvasteliit pidi rahu alalhoidmiseks tegutsema hakkama. Rahvasteliidu kõrval töötades pidi rahvusvaheline tööorganisatsioon panema erilist rõhku tööliste olukorra parandamisele, sest sõja lõpul tunnustasid riikide valitsused oma esindajate läbi, et tööliste olukord halb ja et see olukord parandamist nõuab. Selle tunnustuseks, minu härrad, järgmine koht rahvusvahelise tööorganisatsiooni põhiseadusest või Versailles'i rahulepingu XIII osa eessõnast, mis järgmiselt kõlab: „Töövahekordade korraldamine. Rahvasteliit seab oma sihiks maailma rahu kindlustamise, mis aga ainult püsida võib sotsiaalse õigluse alusel. Praegu peab aga väga palju inimesi ülekohtustel tingimustel tööd tehes viletsust ja puudust kannatama, mis nõnda suurt ja üldist rahulolematust sünnitab, et maailma rahu ja sõbralik rahvaste kokkuleppimine hädaohtu kannatavad. Sellepärast on tööteostingimuste parandamine hädatarvilik asi ja nimelt tuleb püüda tööaja pikkust kindlaks teha — kõige pikemat tööpäeva ja töönädalat seaduste läbi ära määrata, tööturgu paremini korraldada, tööpuuduse vastu mõjuvaid abinõusid otsida,

vajalikke eluvõimalusi kindlustavat tööpalka kindlustada, töölisi tavaliste ja ametihaiguste ning õnnetuste vastu kinnitada, lapsi, noori ja naistöölisi eriti kaitsta, vanadele ja töövõimetuile toetust muretseda, välismaal töötajate huvid kaitsta, ametiühisusteks kokkuliitumise vabaduse põhimõtet tunnustada, elukutse ja tehnilise hariduse saamist korraldada ja muud sellesarnast.“

Siin on kindlasti väljendatud, et tolleaegsed võitnud riikide esindajad Versailles'i rahulepingu sõlmimise juures selles veendunud olid, et tööliste seisukord rahvusvahelises ulatuses parandamist nõuab.

Sellesama põhiseaduse teine osa sisaldab üldisi põhimõtteid, mis § 427. järgmiselt väljendatud: „Kõrged lepingutehjad, ära tundes, et palgatööliste kehaline, kõlblik ja vaimlik heakäekäik rahvusvahelisest lähtekohast vaadates väga suure tähtsusega on, asutasid rahvasteliidu juurde alalise asutuse, nagu I osas üksikasjaliselt juba ära näidatud, millega nad seda kõrget sihti kätte saada loodavad.“

Nemad ei ole arusaamatud selle vastu, et kliima ja elukommete iseäraldused, majanduslik otstarbekohasus ja tööteostingimused töötajate ühesugusteks muutmist raskendavad ja seda otsekohe kätte saada takistavad. Aga nemad on seda meelt, et tööd lihtsaks müügikaubaks ei tule pidada, ja sellepärast usuvad nemad, et — hoolimata olude erilaadist — ometi viise ja põhimõtteid töötajate ühesugusteks muutmiseks leidub, mida kõik tööstuse ühiskonnad tarvitusele võtta peaksid püüdma.

Muu seas tunnustavad kõrged lepingutehjad järgmised viisid ja põhimõtted eriti tähtsateks ja peavad nende teostamist tungivalt tarvilikuks:

1) Nagu ülemaltähendatud, tööd ei tule nagu kaubaks või müügi-ostuasjaks pidada.

2) Ametiühisustesse liitumise õigus tööliste ja ettevõtjatele igas asjas, kus see seaduste vastu ei ole.

3) Nõnda kõrge palk, et töölised oma aja ja oma maa nõuetele vastavalt muretult võiksid elada.

4) 8-tunnilist tööpäeva ja 48-tunnilist töönädalat igalpool seal kättepüütavaks sihiks võtta, kus see veel kätte ei ole saadud.

5) Puhkeaega iga nädal vähemalt 24 tundi ja pühapäev võimalikult selle hulgas.

6) Lastetöö kaotamine ja kohustus, mõlemist soost alaealiste tööd nõnda kitsendada, nagu see tarvilik, et nad oma kasvatuslikku tööd jätkata võiksid ja et nende kehalik kosumine võimaldatud oleks.

7) Põhimõte, et ühesuguse töö eest ühesugust palka maksetaks — soo peale vaatamata, ainult töö väärtust arvesse võttes.

8) Töötingimusi korraldavad seadused ja seadlused olgu igal maal kõigile töölistele, kes seal õigustatult elavad, ühesugused ja kindlustagu kõigile ühesugust majanduslikku ümberkäimist.

9) Töökaitse seaduste ja eeskirjade täitmise üle valvamiseks peab iga riik sellekohase valveametkoha looma, kellele ülesandeks peab olema selle üle valvata, et mainitud seadusi ka tööpoolest täidetakse. Sellest valveteenistusest olgu ka naisterahvastele osavõtmine võimalik.

Kõrged lepinguosalisel ei ütle, et need põhimõtted ja abiteed täielikud või lõplikud oleksid, aga nad on selles arvamises, et need rahvasteliidu poliitikat iseloomustada võivad, ja et palgatöölised kogu ilmas sellest arvamata palju head võidavad, kui need tööstuslikud ühiskonnad, kes rahvasteliidu liikmed on, need põhimõtted omaks võtavad, teoks teevad ja vastava valveameti läbi kitsendamata maks-vusel hoiavad.

Nende kavatsuste teostamiseks kutsuti esimene töökonverents oktoobri-novembrikuus 1919. aastal Washingtonis kokku. Selle Washingtoni konverentsi päevakorras oli tähtsamaks punktiks, otsekohe esikohal, just tööaja suunas kokkuleppe saavutamine. Pikkade vaidluste lõppemisel võeti otsuseks rahvusvahelises ulatuses seadus maksma panna, mis tööpäeva kaheksa tundi ja töönädala nelikümmend kaheksa tundi pikaks määras, millesist ainult teatud hädatarvilikkudel juhtudel kindlasti ettemääratud piirides kõrvalekaldu-mine lubatud oli, ja seda ka ainult siis, kui pooled kokku leppisid, pooled, see on töölised ja tööandjad. Ületundide suunas kokkulepet ei saavutatud. Üleaja töö on sellega ras-kendatud — see on konventsioonid — et ameti-võimud seda lubada võivad ainult siis, kui neil selleks tööandja ja tööliste nõusolek on, ja et lubatava tööaja töötundide arv tuleb igakord kindlaks määrata ning tasu üleaja töö eest peab vähemalt 25% harilikust töötasust kõrgem olema. Muid määrusi üleajatöö kohta Washingtoni konventsioonis ei ole.

Töölised lootsid, et Washingtoni konvent-siooniga vabanevad nad ränga koorma alt. Nad oletasid, et sest saadik vaja ei ole igakord, kui tööliste organisatsioonid ühis-või kollektiiv palgalepinguid sõlmima hakka-vad, tingimata uuesti ka tööaja kohta kaubelda, sest ei ole ju kindel, et igakord niisugusel kauplemisel situatsioonid töölistel niivõrt sood-sad on, et nad 8-tunnilise tööpäeva läbi vii-vad. Et igakordsest kauplemisest pääseda lootsid töölised, et kui Washingtoni konvent-

sioon kõigi riikide poolt ratifitseeritakse, siis vajadus sarnase kauplemise järele kaob. Need lootused ei ole veel täiel määral teostatud. Aruandja ütles, et ainult väike arv riikidest on Washingtoni konventsiooni ratifitseerinud. Tööpoolest, neid ei ole palju. Novembrikuu teadaandes, mis rahvusvaheline tööorganisat-sioon avaldanud, on neid riike praegu üheksa, kes Washingtoni konventsiooni ratifitseerinud. Ja tõesti, suuremad tööstuse-riigid ei kuulu nende hulka. See ongi Eesti tagurlusel tühiseks ettekäändeks ja rumalaks eeskujuks, ning see näitab, kuidas tagurluse usku poliitikud mõistuseti otsustavad: tulgu, mis tuleb.

Meil on 10 aastat Ajutise Valitsuse pühali-kust töötusest möödas, ja nüüd arvatakse, et tööliste huvisid ei tarvitse enam arvesse võtta. Oleks ju huvitav teada, kas Ajutise Valitsuse esimineister härra Päts ja tema kaaslased juba 10 aasta eest nõnda ei mõelnud. Härra Päts kogenud juristina pidi juba küll siis teadma, et deklaratsioon seaduse sanktsioonideta ainult ilusaks käeliigutuseks muutub, mis tol pilgul ju väga sobiv oli. Kui ajalugu teisiti oleks olnud, siis oleks tolleaegne esimineister pidanud nüüd ajutise valitsuse antud vekslid lunastada avitama. Antud töötus väärib seda. Aga selles suunas on meiegi kodan-lastel antud sõna ja põhimõtted odavad nagu jõhvikad. Sellepärast ei olnud imeks panna, kui härra Pätsi rühmakaaslane tuntud tag-gurlik noorherra Maasik 5. novembril 1925 Riigikogus ette pani, Washingtoni konvent-siooni ratifitseerimise seadus rahaasjanduse komisjoni anda, kuhu ta lebama jäi, nagu kodanlikud rühmad seda nähtavalt soovisid. Keegi ei tõusnud nende poolt üles, kes 1918. a. kodanlastest Ajutise Valitsuse dekla-ratsiooni taga seisid, ega nõudnud tolleaegse töötuse täitmist, nagu mehed oleksid pidanud tegema. Ja Vabariigi Valitsused ei liigutanud sõrmegi, et rahaasjanduse komisjoni maetud seaduseelnõu vähemalt uuesti Riigikogusse tuua. Et seda ei sündinud, sellepärast andis sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühm 16. märtsil k. a. praegu arutuseloleva seadus-eelnõu uuesti Riigikogule arutada ja otsus-tada. III Riigikogu sotsiaalkomisjon on oma töö teinud. Ta otsus on, nagu meie aru-andja suust praegu kuulsime: Washingtoni konventsiooni ratifitseerimise eelnõu tuleb tagasi lükata. Tähen-dab, praegune sotsiaal-komisjoni enamus vastab just neile vaade-tele, mida tagurlus temalt ootab: tööliste huve tuleb eitada.

Sotsiaalkomisjoni põhjendused seaduse ta-gasilükkamiseks on nõndasama nõrgad, nagu härra Akel'i valitsuse omad 1924. aastal olid:

ainult väike osa riike olla mainitud konventsiooni ratifitseerinud. Nende seas puududa just suuremad tööstuseriigid.

Asjalugu on tõepoolest nõnda: suuremate tööstusriikide valitsused on tõrksad. Aga milleks peab Eesti just neid, see on suurriike, eeskujuks võtma? Miks ei taha Eesti vähemate tööstuseriikide ja nende järele käia, kes Eesti majanduslikule struktuurile otsemalt vastavad, kui näiteks Inglismaa? Kui Aju-tine Valitsus 1918. a. oma deklaratsiooni avaldas, ei otsinud ta mujalt tagasikiskuvat eeskujut, ta otsustas seda Eesti suunas eeskujut otsimata.

Washingtoni tööaja konventsioon on seni üheksa riigi poolt ratifitseeritud. Ja nimelt: Kreeka poolt 1920. aastal, India poolt — 1921. a., Rumeenia — 1921. a., Tšehhoslovakkia ja Bulgaaria — 1922. a. (Aruandja K. Tamme vahelhüüe.) Indias on see igatahes ratifitseeritud nende väljavõtete alusel, mis India kohta Washingtoni konventsioonis otsustatud. Et seda Indias täpselt täidetaks, seda ei usu ma muidugi, aga see on vastu võetud ja arvatavasti püütakse seda täita. Siis on Tšiili selle konventsiooni ratifitseerinud, Belgia — 1926. a. ja käesoleval aastal Luksemburg ning Portugal. See on üheksa riiki.

Mitmes riigis oli juba enne seda eritööaja seadused maksvad, mis peasjus Washingtoni konventsiooni nõuetele vastasid. Ja niisuguseid eritööaja seadusi on ka peale selle maksma pandud. Niisugustest on nimetada näiteks Soome, kus 8-tunniline tööpäev juba 1917. aastast peale seadusega maksma pandud. Kahjuks on seda seadust aga hiljem halvendatud, nimelt uue seaduse või novelliga, mis valitsusele õiguse annab siis, kui töösturid seda paluvad, neile pikemat tööaega, ületunde lubada. Ja seda õigust tarvitab Soome valitsus väga ohtralt. (P. Järve, põl: Nad leidsid selle tarviliku.) Väga õige, mis Teie ütlete. See tuletab mulle otsekohe järgmise väite meelde. Sotsiaalkomisjon ja valitsus ei olnud sellest huvitatud, kuidas Soomes asjaolud on. Soome on meile üsna ligidal, oleks väga hõlbus olnud järele kuulata, kuidas seal olukord on. (J. Fuks, as: Oleks võinud Soome sõita.) Aga seletuskirjast ega ka valitsuse seisukohavõtmisest ei leia meie, et oleks tähele pandud Soome või ka teiste riikide olusid ja neid aluseid, millele teistes riikides seaduse maksmapanemine rajatud. Austrias maksab selline seadus 1919. aastast saadik. 8-tunniline tööpäev on seal üldiselt kindlustatud. Edasi on selline seadus ka Lõuna-Slaavis ning Poolas 1919. aastast peale maksev. Poolas kuuluvad ka raudteed selle

alla ning laupäeviti on Poola seaduse põhjal lubatud ainult 6 töötundi, see on tööstusettevõtetes, kus põllumajandusele tarvilikke riistu ei valmistata. Hispaanias maksab 8-tunnilise tööpäeva seadus 1920. aastast saadik, aga ka seal on seadus aukliseks torgitud nagu Soomes. Rootsi tööaja seadus on sealsete tugevate tööorganisatsioonide tõttu mõjuvam. Ka Itaalias on sarnane seadus olemas, aga Mussolini seadusena jätab ta suuri võimalusi ületunnitööks, nii et seal üldiselt 8-tunniline tööpäev kindlustatud ei ole. Isegi Hiinas on tööaja seadus Washingtoni konventsiooni alusel vormilikult maksmas, ning seda püütakse ka teostada. Lugesin täna veel ajakirjast, kus sellele rõhku pannakse, et teatavates vabrikutes Hiinas püütakse seda seadust täita. Iseenesest mõista, et midu seal niisugused olud valitsevad, kus tööliis sel kombel välja kurnatakse, nagu kapitalismi alg-aegadel Inglismaal ja Saksamaal, kus rohkem kui 100 aasta eest uued vabrikud tekkisid, kus lapsi ja naisi tööle sunniti ja inetul ning kõige vastutustundmatul viisil välja kurnati.

Aga mis veel eriti nimetada on see, et selline tööaja seadus, mis Washingtoni konventsioonile üldjoontes vastab, meie naaberriigis Lätis 1922. aastal ja Prantsusmaal 1925. aastal on läbi viidud. Nii näeme, et 38 riigist, kes rahvusvahelises töötoimkonna aruandes märgitud, on 19 riiki, s. o. just 50% neist riikidest, kes Washingtoni konventsiooni on ratifitseerinud, või sellele vastavad eri tööaja seadused maksma pannud. See ei ole nii vähe, et Eestil nendega ühes minna häbi tarvitseks olla. Eriti silmatorkav on Läti, meie ligem naaber, koguni liitlane, nagu vahest alla kriipsutada armastatakse, seal on eriseadus 8-tunnilise tööpäeva kohta maksma pandud. Aga meie ei võta omalt naabrilt eesmärki, vaid otsime eeskujut Inglismaalt! Läti olud on aga töö suunas meile eeskujulikud, sellepärast oleks paratamata tarvilik just siin vaadata, missuguseid tagajärgi maksvad tööaja seadused Lätis annavad. Aga seda ei tulnud ei sotsiaalkomisjonil ega Vabariigi Valitsusel meelde. Mõlemil oli aga küllalt teadmisest, et Inglismaa vanameelne Baldwin valitsus Washingtoni konventsiooni ratifitseerimise vastu oli. Mõlemad, see on sotsiaalkomisjon ja Vabariigi Valitsus, arvavad, et just Baldwin valitsuse seisukoht Eestile eeskujuks kõlbas. Kui Macdonaldi valitsus oleks kauem püsinud, siis oleks Inglismaa Washingtoni konventsiooni juba ratifitseerinud. Ja siis mina kardan, mu härrad, ei oleks selle maa talituseviis Eesti tagurlaste järetegemiseks enam kõlbanud? Mina loodan kindlasti, et Inglismaa selles suunas Eestist

ette jõuab. Arvatavasti võidab töölispartei kevadistel valimistel ja tuleb jälle Macdonaldi valitsus, siis pannakse kahtlemata Washingtoni konventsioon maksma. (J. Laidoner, põl: Aga ehk meil tuleb enne sotsialistlik valitsus, pannakse enne maksma!) Jah, härra kindral, kui Teie vapralt kaasa aitate, saab see ehk võimalikuks. Nagu mina kuulnud olen, ja nagu minu parteisõbrad otsuseks teinud, on nad valmis valitsuses kaasa aitama, ja kui see peaks sündima, siis on kindel, et üheks platvormi nõudmiseks Washingtoni konventsiooni ratifitseerimine võetakse. (K. Tonkman, põl: Aga kas see Teile siis suureks raskuseks ei oleks?) Selle juurde ma tulen veel. Kui Teie vaevaks võtate mind kuulata, ma kõnelen ka sellest. Minu arvates on see ainuke pääsetee Eestile, mitte et Washingtoni konventsioon seda tähendaks, vaid selline tööliste sõbralik politika, mis Washingtoni konventsiooni ratifitseerimisega algaks, ühes muidugi selle konventsiooniga.

Härra Akel'i valitsuse poolt esile tõstetud võistluse kartus, mis sotsiaalkomisjon ülesoendatult uuesti serveerib, ei vääri tõsist kaalumist, vaid see langeb enesest kokku. Ümberpöördult, oleks sellel enam mõtet, seda arvesse võttes, et Eesti palkade ja töötüingimustega valmistatud kaup Inglismaale sissegi ei pääse. Eesti vabrikutes valmistatud ukсед ja aknad ei pääse Inglismaale sisse. Mu härrad, näib, et nimetatud kartustel tõsist alust ei ole. Lugupeetud härrad, ma palun järgmist mõttes kaalumise alla võtta: Tshehhoslovakkia on tööstuse maa, aga ta ratifitseeris Washingtoni konventsiooni 1921. aastal. 8-tunniline tööpäev on seal maksmas isegi põllumajanduses, raudteest muidugi rääkimata. (K. Tonkman, põl: Mispärast Teile meie peale nii vaatate?) Ma ei tea, kuidas see tuleb, et mu silmad sinna tõmbuvad. Kas minu pilk just Teile kuulub, seda ma ei tea, aga midagi magneedi sarnast peab seal olema, mis minu silma sinna kanti tõmbab.

Tshehhoslovakkia on uus riik nagu Eesti, ta ei ole ülearu rikas ja ta pidi oma tööstuse pärast sõda uuesti üles ehitama. (K. Tonkman, põl: Härra Martna, Teie teate väga hästi, missugused tööstustingimused Tshehhoslovakkias on.) Suur tööpuudus rõhus Tshehhoslovakkia majandust rängalt, palju rängemalt kui meil. (K. Tonkman, põl: Aga missugused tingimused seal on?) Sellest ma kõnelen. (K. Tonkman, põl: Tähendab, see tuleb siis veel. — B. Eilman, stp: Härra Tonkman'il ei ole kannatust oodata.) Just siin oleks võistluse kartus arusaadav olnud selle ränga surve

juures, millise all Tshehhoslovakkia tööstus kannatas, sest Tshehhoslovakkia kõigi oma maapõue varandustega ja teiste looduserikkustega, oma enam-vähem arenenud tööstusega on kaugelt nõrgem kui Inglise tööstus. Aga hoolimata sellest on Tshehhoslovakkia selle konventsiooni juurde jäänud. Ei ole karta, et seda tahetakse kõrvaldada. Tööstuse ja majanduse raskustest saadakse ikka rohkem ja rohkem üle, ja võib loota, et Tshehhoslovakkias 8-tunniline tööpäev ja Washingtoni konventsioon edeneb.

Sedasama peab Belgiast ütleva. Selle maa tööstus on sõjas purustatud ja ta pidi õigusega Inglise tööstuse võistlust kartma, eriti ka Saksamaa tööstust, kus sõjakahjude tasumise tõttu eriti odavalt valmistama pidi hakatama. Mõlemad maad oma tööstusega on Belgiale üsna ligidal, aga siiski ei kuule meie, et Belgia Washingtoni konventsiooni ratifitseerimist kahtseks, või et see riigile ja tööstusele eriti raskusi oleks sünnitanud.

Mis Inglismaasse puutub, on selge, et sest saadik, kui Macdonaldi valitsus Baldwini eest pidi taganema, selle maa valitsus rahvusvahelise tagurluse toeks on muutunud. Washingtonis andsid Inglise valitsuse esindajad järele ja hääletasid konventsiooni poolt, kuid tegelikult jäi konventsioon seni Inglismaal ratifitseerimata. 1922. aasta töökonverentsil oli küsimus kõne all, ja Inglise valitsuse esindaja Shakleton ütles: „Briti valitsuse taktika on selles küsimuses selge ja täiesti kindel. Kus töölised ja tööandjad hästi organiseeritud, tuleb niisuguste küsimuste lahendamine nende eneste hooleks jätta. Meie valitsuse politika on: igapäevastesse tööstuseküsimustesse mitte segada. Valitsus ei ole hoolimatu tervishoiu, julgeoleku, tööpuuduse vastu kindlustamise küsimuses j.n.e., aga meie arvates on parem mõlemil pool organiseerimist ergutada ja tööliste ning ettevõtjate eneste asjaks jätta, et nad oma eneste arusaamise ja heakstunnustamise alusel töötüingimusi korraldaksid.“ Ta lisab juurde: „Minu arvates ei ole konventsioonide ratifitseerimine mitte kõik. Palju enam tähendab see, et uus vaim nende konverentside kaudu üles tõusis.“ — Inglise valitsuse esindajatel oli ju hea sellele tähelepanu juhtida, et Inglise töölisel 8-tunniline tööpäev käes oli, kaevandusetöölisel isegi seitsmetunniline. Kolme aasta eest toonitati Genfis koguni seda, et Inglise tööliste seas nõudmine päevakorrale kerkinud, 5-päevalist töönädalat maksma panna. Inglise valitsus ütles, et peab ära ootama, kui kaugelt nad selle asja suudavad viia. Kui nad suudavad selle läbi viia, siis on Inglise töölised Washingtoni konventsioonist ees.

Meie näeme sellest, et Eestis töölud Inglise oludele ei vasta, ja et sellepärast Eesti tagurlased oma vastuolekut asjalikult ei põhjenda, vaid neil on sellest küllalt, kui aga millegist kinni haarata, mis näiliselt ühesugune paistab.

Kuidas Eesti tagurlus asja kergelt võtab näitab ka see väide, et Inglise valitsus „juba mõne aasta eest“ Washingtoni konventsiooni revideerimist nõudma hakanud, kuna see nõudmine alles üks aasta vana on. Et see nõudmine tagasi lükati, sellest ei näi meie tagurlased midagi teadvat. Rahvusvahelise töö organisatsiooni nõukogu otsustas revideerimise küsimust Inglise valitsuse mõttes mitte päevakorrade võtta ja nimelt sellest lähtekohast minnes, et revideerimine küll mõeldav on, kui konventsiooni parandada kavatakse, mitte aga halvendamise sihil, sest rahvusvahelise tööorganisatsiooni põhiseaduse § 487. viimse lõike esimene lause ütleb: „Kõrged lepinguosalised ei ütle, et need põhimõtted ja abiteed täielikud või lõplikud oleksid.“ Sellega on siis öeldud, et nad täielikud, lõplikud ei ole kõigile endisetele konventsioonidele vaadates, mis juba vastu võetud ja mõeldakse vastu võtta, vaid nad tulevad täiendada, nad tahavad parandada, revideerida. See ainult võib lause mõte olla, ja sellelt seisukohalt välja minnes on ka tööorganisatsiooni nõukogu otsustanud Inglise valitsuse nõudmise tagasi lükata. Nagu teada, toetasid teised, eriti Prantsuse valitsuse esindaja toetas nõukogus seda väidet, et Washingtoni konventsiooni mitte revideerimisele võtta. Just nõndasama, kui sotsiaalkomisjon, tugeneb ka meie valitsus vastu olles sellele, et „teiste suuremate tööstuslike riikide poolt on üles tõstatatud küsimus, kas ei tuleks kaheksatunnilise tööpäeva konventsioon ümber redigeerida, et parandada selle kohati õnnetut redaktsiooni.“ Meie valitsus nimetab seda õnnetuks redaktsiooniks, missugune redaktsioon tööorganisatsiooni nõukogus kaalumisel oli, nimelt et seda revideerimisele ei või võtta. Nõukogu leidis, et see redaktsioon korralik on. (O. Gustavson, stp: Mis on üks nõukogu meie valitsuse kõrvall) Muidugi, kui Teie jätke sellest, noh, kuidas see nüüd on, — „Raksast“ kirjutate, siis tuletage seda ka meelde.

„Meie Vabariigi Valitsus leiab, et praegune moment kohane ei ole konventsiooni ratifitseerimiseks. Tuleb ära oodata, missugusele seisukohale asuvad teised suured tööstuslikud riigid, millest oleneb ka Eesti valitsuse seisukoht. Praegu ei pea valitsus konventsiooni vastuvõetavaks.“

See redaktsioon on tõepoolest väga õnnetu, eriti lõpuosa: „missugusele seisukohale asuvad teised suured tööstuslikud riigid.“ Sellest võiks välja lugeda, et ka Eesti tahab end lugeda

suureks riigiks. (K. Tonkman, põl: Noh, härra Martna, nüüd Teie kukkusite sisse!) Minu seisukoht on õige. (Aruandja K. Tamme vahelhüüe.) Räägin valitsuse seisukoha tekstist. Jääge selle juurde, siis kõneleme ühest asjast. (K. Tonkman, põl: Kui Eestis tööstust ei ole, kelle kohta Teie siis selle konventsiooni maksuma panete?) Noh, seda ei ole mul võimalust jälgida, ma võtan selle, mis teie mustvalgele olete jätnud. Kuna sotsiaalkomisjon ainult ühest riigist räägib, kõneleb valitsus juba mitmest riigist, sest ta ütleb, teiste riikide poolt on üles võetud ja teised riigid nõudvat konventsiooni revideerimist. See on lausa valeandmetega opereerimine ja täiesti andeksandmatu tegu. Ja veel enam on meele pidada, et valitsus küsimuse tõsisemaks tundmaõppimiseks ei ole midagi teinud. Ma mõtlen peale Läti nimelt ka olukorra tundmaõppimist Tshehoslovakkias ja Belgias. Kuna Tshehoslovakkias Washingtoni konventsioon juba 1921. a. ratifitseeriti, ja kuna seal ka põllumajandus selle alla kuulub, oleks valitsust huvitama pidanud tundma õppida, kas on kaheksatunniline tööpäev seal neid raskusi sünnitanud, milliseid Eesti valitsus kardab. Ka seda oleks siis teada saadud, kas Tshehoslovakkia kavatseb konventsiooni üles öelda, või kas ta muudatusi soovib. Nõndasama on Belgiaga. Siin ollakse küll alles ainult paar aastat Washingtoni konventsiooniga töötatud, aga ka selle ajaga on juba mõndagi nähtud, ja võiks oletada, et kogemused „ja“ või „ei“ poole näitavad. Aga seda ei ole Eesti valitsus teha maldanud, ja sotsiaalkomisjon ei pidanud ka tarvilikuks selliseid teateid muretseda.

Ma tuletan meelde meie väga kulukaid välisesindusi. Nende poolt tohiks küll oodata, et nad selliseid teateid koguda võiksid ja koguma peaksid. Valitsus peaks neile ülesandeks tegema, et nad näiteks Tshehoslovakkia, Belgia, Austria, Läti, Inglismaa j.n.e. üle teateid koguksid, missugune mõju seal Washingtoni konventsiooni ratifitseerimisel ja sellele vastavatel tööaja seadustel on olnud. Sotsiaalkomisjon ei ole selliseid teateid nõudnudki ja Vabariigi Valitsust on see nõndasama vähe huvitanud. Seda võime tema seisukohavõtmisest küllalt selgesti välja lugeda. Vabariigi Valitsuse vastus sotsiaalkomisjonile lubab kindlasti oletada, et ta isegi vaevaks ei võtnud rahvusvahelise töötoimkonna poole pöörata, sest kui ta seal oleks teateid küsinud, oleks ta kuulnud, et peale Inglise valitsuse keegi teine valitsus Washingtoni konventsiooni revideerimist ei ole nõudnud ja et seegi nõudmine tagasi lükati. (Aruandja K. Tamm: Härra Martna, kas parlamentides on selle vajadusest

räägitud?) Teie ei räägi sellest, Teie räägite, et mitmed riigid on nõudnud, aga tegelikult ei ole peale Inglismaa ükski teine riik nõudnud. (K. Tonkman, põl: Aga millal Inglismaa selle nõudmisega esines?) Läänud aastal, ja see nõudmine lükati tagasi. Kui oleks selles asjas rahvusvahelise töötoimkonna poole pööratud, siis oleks tingimata vastus saadud ja poleks pimesi kobada tarvis olnud. Kes vähegi tähelepanelik on, see teab, et valitsus küll ja küll ametnike reisida ja mõnesuguseid teateid koguda laseb. Sõjaväelasi on alati reisil. Kord sain ise vagunis, see oli Poola ja Tshehhoslovakkia piiril, ühe niisuguse reisijaga kokku, kes ütles, et ta on Tshehhoslovakkias üht uut laskeriista vaatamas ja selle konstruktsiooni tundma õppimas käinud. Meie teame, inimesi komandeeritakse välismaale lennukite ostmiseks j.n.e. Nad on seal vahest kuude kaupa ka muude otstarvete pärast. Aga selles küsimuses ei sea valitsus ega parlament mingisuguseid nõudmisi üles ega komandeerita kedagi välismaale. Ma olen valmis neid ülesandeid oma peale võtma. Sõidan Tshehhoslovakkiasse, Belgiasse ja Läti ja kuulan, kuidas selle konventsiooniga on. Te teate, lugupeetud Riigikogu liikmed, et ajalehtedest loeme sagedasti, et jälle on üks „järjekorraline“ välisministrite kokkusaamine, see on Eesti ja Läti välisministrite järjekorraline kokkusaamine. Viimane oli läinud nädalal. (M. Juhkam, tões: Mis sellest siis halba on?) Ma ei ütle, et see halb on, sellest peaks rohkem head olema. (Vahelhüüe paremalt poolt: Ah järjekorraline?) Jah, järjekorraline! Kriips all ja kõik. Ma olen mitu korda küsinud: mispärast „järjekorraline“? Seletust ei ole saanud. Neil „järjekorralistel“ kokkusaamistel võiks meie välisministrit huvitada ka see, kuidas selle 8-tunnilise tööpäevaga lugu on. Kuidas ta Lätis korraldatud ja kuidas seal kõik Washingtoni konventsiooni nõudmised läbi viidud? Aga nähtavasti ei ole see meie välisministrit kunagi huvitanud, ja Läti on ometi nii ligidal. Siis, minu austatud härrad! Pariisi saadik härra Pusta on ühtlasi saadikuks Belgias. Meie loeme, et saadik Belgia kuninga juures visiitidel käib ja pidulikkudel puhkudel kuninga emale ja ämmale õnne soovib, selle kohta pikki telegramme Eesti saadab. See on ju kõik väga hea, ega ma seda ei laida, kui on tarvis õnne soovida, peab ka seda tegema, aga ka teised küsimused peaksid neid täisõiguslikke ministreid ja täiskohuslikku valitsust huvitama. Kui meie saadik Belgias käib, siis peaks ta ka neid asju tähele panema, mis praegu meie valitsusele ja sotsiaalkomisjonile tähtsad. Meie minister oleks võinud sealt ka välja uurida, mis pahed sellel konvent-

sioonil on, ja siis ei oleks härra Tamm tarvitsenud pimesi ümber kobada.

Meie teame, meil on Londonis dr. Kallas, kes Eestit seal välisesindab. Meie kuuleme, et tema peale oma otsekoheste, s. o. kabineti kohustetaitmise vahest kuskil klubis Eesti rahvaluule üle kõneleb, mis ju ka väga kiiduväärt. Aga meie soovime, et need härrad ka sotsiaalseid olukordi tähele paneksid ja valitsust ka sellest informeeriksid. Dr. Kallas peaks teatama, kas Inglise tööstus kannatab selle all, et töölised seal kaugelt suuremalt osalt päevas ainult 8 tundi tööd teevad, et neil laupäeva õhtupoolik enamasti vaba on, et suur osa töölisi suvepuhkust saavad, ja et suur osa neist koguni selajal palga saavad... (K. Tonkman, põl: Ärge minu peale nii kurjalt vaadake, ega mina süüdlane ei ole.) Ma loodan, et Teie oma töolistele ka puhkust ja palka annate. Nõnda peaks siis meie minister Londonis ka seda teatama, et Inglise töölised 5-päevast töönädalat nõuavad j.n.e. Kui Eesti Vabariigi Valitsus teaks, et Inglise tööstus kõige selle all ei kannata, siis võibolla võtaks valitsus sellest eeskujuna ja ei kardaks Inglise konkurentsi. On vastuvaidlematu tõsiasi, et pärast ilmasõda ka Eestis töolistele käckäigu eest hoolitsemisele rohkem rõhku hakati panema. Käsiäes rahvusvahelise taguruse jõukogumiseaga on aga ka Eestis see joon maha jäetud, ja eriti Eestis just sellepärast, et siin töölisliikumine nõrgem on, kes oma huvide kasuks ei suuda nõnda võidelda, nagu teiste maade töölised. Sellepärast peaks ka Eesti valitsuse ülesanne töolistele suunas plaanilikult heatahtlik olema, palju heatahtlikum kui seal, kus töölised oma tugevate organisatsioonide abil ettevõtetele ise mõjuda võivad. Ma ei taha sellega öelda, et valitsus ka seal heatahtlik ei peaks olema.

Oma seletuskirjas nimetab sotsiaalkomisjon ühe tagasilükkamise põhjusena Saksamaa 1923. aasta seadust, millega tööstuses 10-tunniline tööpäev maksma pandi. Lugu ei ole nõnda.

Vaheaeg kl. 19.15 min. — kl. 19. 35 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**.

M. Martna (stp) (jätkab kõnet): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma jäin selle juurde peatuma, et sotsiaalkomisjon oma seletuskirjas nimetab üheks käesoleva seaduseelnõu tagasilükkamise põhjuseks Saksamaa 1923. aasta seadust, millega tööstuses 10-tunniline tööpäev võimaldatud, ja et see seadus just Ebert'i, see on sotsiaaldemokraatliku presidendi ajal maksma pandud, ning et seadus

haid tagajärgi andnud. Sellejuures paistab silma, et rõhutatakse seda, et Ebert'i presidendiks olemise ajal see seadus maksma pandi, ning kiidetakse seadust, millega antakse Eesti sotsialistidele mõista — et ole nii tark nagu Ebert oli. Kuid meie teades ei olnud selle seaduse tagajärjed kaugeltki niisugused, nagu seletuskirjas öeldud. See seadus ei ärritanud ainult Saksa töölisi äärmiselt, sest tööpäeva pikendamisega tahtsid ju kapitalistid Stinnes'iga eesotsas, et töölised 2 tundi igapäev palgata tööd teeksid. Tähendab 8 tunni eest oleksid palka saanud ja 2 tundi pidid töölised palgata töötama. Et see Saksa töölisi ärritas, on arusaadav. Aga ärevus ulatus ka teistele maadele. Poola valitsus arvas, et ka seal tuleb tööpäeva pikendada, selleta pidi olema Poola söekaevandusetööstusel võimata edasi töötada, sest et Saksamaa odavam süsi Poola söe turult tagasi tõrjuks. Sellepärast oli Poolas sekeldusi karta. Töölised ähvardasid streigiga. Nõndasama kardeti teistel maadel Saksamaa odavam kauba — dumpingi — võistlust. Saksa valitsus ja kapitalistid põhjendasid oma sammu ränkade sõjakahjude tasumisega, millepärast tööstuse toodangut tõsta tulla, ja üks abinõu selleks olla tööpäeva pikendamine. Saksamaa töölised olid selle vastu. Aga et tööpäev suur ja tööpalk inflatsiooni tõttu äärmiselt madal oli, ei suudetud seda pealetungi tervel liinil tagasi lüüa. Mäetöölistel läks siiski korda tööpäeva pikendamist tagasi lüüa. Aga ka teistel tööstusealadel ei olnud kümnetunnisel tööpäeval pidu.

Mitte sellest ei ole tunnistusi toodud, et kümnetunniline tööpäev „haid tagajärgi“ oleks andnud, küll aga näidati selajal, et tööpäeva lühendamise tagajärjel tõusis. Kui härra aruandja teisiti mõtleb, siis palun minu väikest raamatut „Kaheksatunniline tööpäev“ lugeda. Seal mina mõnel leheküljel olen kirjutanud sellest, kuidas Saksamaal sellele näidati, ja mitte ainult töölise, vaid ka tööandjate poolt, et tööviljakus tööpäeva lühendamise tagajärjel tõusnud on.

Aga Saksamaal ei pääsenud mainitud seadus kuigi laias ulatuses maksma, sest et eeltingimuseks oli töölise ja ettevõtjate kokkulepe. Just samuti, kui Washingtoni konventsioonis ületunnitöö. Ainult seal pidi kümnetunniline tööpäev maksma hakkama, kus töölised ise sellega nõus. Ainult üsna nõrgad töölise organisatsioonid andsid ajutiselt järele. Praegusel ajal maksab Saksamaal töölised kindla kokkuhoidmise tõttu 8-tunniline tööpäev teiste tööstusemaadega üht viisi. Ja Saksa tööstus areneb, nagu öeldakse, tõusval liinil.

Washingtoni konventsiooni ratifitseerimine käsikäes mõistliku töölispoliitikaga võiks Eestis üldiselt majanduslikku olukorda parandada, ja sellepärast on see möödapääsematu vajadus. Töölise olukorra parandamine ei tähenda ainult seda, et suurema osa rahva elu tõuseks, et rahulolemine kasvaks ja „riigitudimus“ väheneks, vaid selletõttu tõuseks ka rahvamajanduslik elu ja tegevus. Eesti tööstus on kängus. Seda meie teame ju kõik. (J. Fuks, as: Mis siis kängus ei ole?) Teie ei ole kängus, nagu näha. Töölisklass tarvitajana, konsumendina võiks siseturu ostujõudu tõsta, kui tal selleks sissetulekut jätkuks. Valitsuse politika peaks just siseturu ostujõudu tõsta püüdma, sest siseturg on igal maal välisturust tähtsam. Ja töölise majandusliku olukorra tõstmise on tee sinna, see on siseturu laiendamine ostujõu tõstmisega. Kui oletame, et Eesti tööline elatismiinimumi palka hakkaks saama, see on meie viimase rehkenduse järgi 4-liikmelise perekonna juures 15.700 mk. kuus, see ei oleks ikkagi veel rohkem kui vast ehk 75—80 mk. tunnis, või umbes nõnda — ma ei ole kindlalt välja rehkendanud, — see oleks ikkagi veel vaevalt $\frac{2}{3}$ Soome töölise palgast ja ei ulatuks veel poole Rootsi töölise palgani. Ja mitte ainult Rootsi, vaid terve Skandinaavia töölise palk on nõnda kõrge. Meie teame, et tööline ei suuda tagavara koguda, tema palk kulub elu ülalpidamiseks. Kui meie tööline praeguse 5—6000 marga asemel saaks 15.000 marka kuus, see tähendaks, et ta kaks korda rohkem võiks osta ja välja anda, kui ta seda praegu võib. (P. Järve, põl: Aga tööstused ei suuda ju maksta.) Ma ütlesin juba, et tööline tagavara koguda ei saa. Tähendab: ta ostujõud tõuseks siis umbes 60% võrra. On iseenesest arusaadav, et niisugune ostujõu kasvamine meie rahvamajandust ja tööstust tõstma peaks ja tõsta võiks.

Kui Eesti vabrikutes ligikaudugi vastuvõetavad töö- ja palgatingimused aset leiaksid, võiksid puutööstuse tehased Inglise ehitustööstuses hea turu leida. Töö, mis meil tehakse, ei ole halb. Aga töötingimused on sellised, et Inglise töölised nii halbade tingimustega valmistatud töid sisse ei lase. Sellepärast vaadatakse seal Eesti töö peale halvaks panevalt. Eesti töö tunnustatakse dumpingiks ja ei lasta sisse. Eesti vabrikud ei saa oma tööd Inglismaal müüa. Kui meie töö- ja palgatingimused oleksid paremad, siis võiksid vabrikud, kes puutööd teevad, oma töid Inglismaale müüa, ja sellest oleks kasu niihästi ettevõtjale, töölisele, kui ka riigile. Washingtoni konventsiooni ratifitseerimine aitaks Eesti tööstust sinna poole.

Eesti tööstus on virelev tööstus. See elutseb tööliste odava palga kulul. Laevaomanikud ütlevad lausa, et nad Eesti madruse odava palga tõttu „teenivad“ ja võistelda võivad. Meie kiutööstuse välisturg annab ettevõtjatele kasu ainult tööliste näljapalkade kaudu. Ettevõtjad ei tarvitse oma masinaid, oma sisseseadeid parandada, sest odav tööpalk võimaldab neil kasusaamist ka kulunud, vananenud masinatega. Ja nõnda on madal palk tehnika edenemist takistamas, kuna kõrgemad palgad tagasihutajaks oleksid ja tehnika edu kasutama sunniksid.

Washingtoni konventsiooni vastuvõtmine ja heatahtlik ning tark töölispolitiika oleksid ka abinõuks tööpuuduse vastu võitlemiseks. Kui meie ligemalt vaatame Eestis tehtavale ületunnitööle, siis näeme, et see väga suur on. Washingtoni konventsioon ei keela ületunnitööd, selline väide sotsiaalkomisjoni seletuskirjas on sihilik vassimine, ja sellel vassimisel on väga kahepaikne nägu, Jaanuse nägu. Washingtoni konventsiooni põhjal, nii ütlevad aruandja ja seletuskiri, Eestis ületunnitöö tehakse võimatuks, ja töölised ei teeniks midagi lisa. Aga Saksamaal, see 1923. a. seadus oli just samasugune, baseerub sellele, et töölised tööandjaga tööaja suhtes kokku lepivad ja kokkuleppel võib 8-tunniliselt tööpäevalt 10-tunnilisele tööpäevale üle minna. Aruandja ja seletuskiri ütlevad, et see Saksamaa suhtes on kõige paremaid tagajärgi andnud. (Aruandja K. Tamm vahelhüüe.) Konventsioon ei määra ära, kuipalju ületunde lubatud. (Aruandja K. Tamm: See ei luba 10 vaid kõigepealt 9.) See on seal, kus kõneldakse sellest, kui ühel päeval tehakse vähem tööd ja teisel päeval rohkem, see peaks ju ka küll ületundide kohta kuuluma. Aga ületunni kui niisuguse kohta ei ole konventsioonis mingisugust arvulist määrust, vaid määrus on see, et..... (Aruandja K. Tamm: Lugege täpsemalt!) Ma võiksin Teile sedasama öelda. Tulge ja lugege. (Aruandja K. Tamm: Teie võite minu juurde enne tulla, kui mina Teie juurde.) Teil on ju madalamale parem astuda. (Aruandja K. Tamm: Teil ainult üks aste üles astuda. Teie ärge tarvitage niisugust tooni ega upitage end nii, ega Teie ekstsellents veel ei ole.) Mina oleksin igatahes ekstsellents, kui Eestis ekstsellents maksaks. (Naer.) Ja Teie ei eksi, kui mind nõnda nimetate.

Juhataja **R. Penno**: Palun mitte kahekõnet pidada.

M. Martna (stp): See asjaolu, mis meie sotsiaalkomisjoni arvates Washingtoni kon-

ventsiooni kõlbmatuks teeb, sama asjaolu laseb seletuskirjas öelda, et Saksamaal see seadus väga häid tagajärgi on andnud. Seda tahtsin ma öelda.

Selle konventsiooni järgi on ületunnitöö lubatud, kui valitsusevõim selle — ära kuulates töölisi ja tööandjat — tarvilikuks peab. Mispärast kardetakse seda teed? Öeldakse ju, et töölised väga heameelega üleajatööd teevad, nemad siis ju kokkuleppe vastu ei võiks olla! Valitsus on ikka üleajatööd pooldanud. Tööandjad on ka poolt, nõnda ei ole takistust.

Aga see on teadagi pettepill: töölised, kui nad teadlikud on, ei poolda üleearust ületunnitööd! Ja sellepärast on neil õigus, kes Washingtoni konventsioonis ületunnitöö vähenemist kardavad. Aga kas see kartus on õigustatud? Kas ületunnitöö on nõnda kasulik, nagu sotsiaalkomisjon arvab? Mis tähendab ületunnitöö töölise „lisateenistusena“ üldse?

Ametlik tööstatistika näitab, et ületundide arv Eesti tööstuses võrdlemisi suur on ja et see veel kahanemise tendentsi ei näita. Viimastel aastatel kõigub ületundide arv normaal tööundidega võrreldes umbes 9% ümber. See käib aga nõndanimetatud suurtööstuse kohta. Käsitöö suunas puuduvad andmed. Ehitusetööstuses on — näiteks — suvel tööpäev harilikult 10 tundi pikk. Meestööstustest teeb suurtööstuses ligi pool ületunnitööd. Kesktööstuses — see on 5—19 töölisega tööndused — näib ületunnitöö vähem olema. Murdudes ja kaevandustes ulatub ületunnitöö ligi 24%-ni, ja sellele järgneb kiutööstus ligi 15%-ga. Nagu statistika näitab, ei ole üle 10-tunniline tööpäev suvel murdudes ja kaevandustes „haruldane“. Tähendab, see on kaunis sagedane. Väiketööstusest, kus kuni 5 töölist ametis, on andmeid ainult ühe kuu kohta võimalik olnud arvestada, mispärast tulemus ebakindel. Rõhutatakse, et ka õpilased väiketööstuses ületunnitööd teevad ja nõndavõrt rohkesti, et iga 5-es õpilane ületunde teeb.

1927. a. oli suurtööstuse tööliste ületundide üldarv 4.225.934, see on tööstustes, kus üle 19 töölise, ja neid töölisi, kelle kohta see arvestatud, oli 27.458. Kui neid ületunde ligemalt vaatame, ja ületundide arvu 4.225.934 jaotame nõnda, et need töölised, kes ületunde teevad, töötaksid nii nagu Inglismaal, see on 44 tundi nädalas, siis võiks nende kõrval 2.234 töölist terve aasta tööd saada, see on 50 nädalat aastas. 2.234 töölist võiks seega aastas igatüki 50 nädalat tööd saada, kui 4.225.934 tundi ületunde ei tehtaks. Kui nõndanimetatud normaaltöötundide, see on 48-tunnilise tööpäeva asemel vaba laupäeva pärastlõunaga töötataks, see on 44-tunnilise

töönädalaga, võidetaks edasi 2064 töölisele aasta-töö rohkem, see on kokku 4.298 töölisele oleks aasta läbi 50 nädalat tööd võimaldatud. (P. Järve, põl: Kui 6-tunniline tööpäev oleks, saaks veel rohkem.) Jah, siis saaks rohkem. Keegi ei kahtle selle juures, et kesk- ja väiketööstuses ning käsitööladel veel rohkem ületunnitööd tehakse. Kui oletame, et suurtööstuse töölised arvult kolmanda osa Eesti palgatöolistest — ilma põllutöolisteta — moodustavad, ja kui meie edasi oletame, et ka seda ületunnitööd võimalik oleks piirata, siis võime julgesti öelda, et sel kombel umbes 10.000 töolist rohkem tööd leiaks ja et töötatöölise arv sellega märksa väheneks. Sellega ühtlasi väheneks aga see kuludesumma, mis riik ja omavalitsused nüüd — selle suure ületunnitöö tõttu — tööpuuduse pärast peavad kandma. — Odava, madala palga pärast on töölised sunnitud ületunnitööd vastu võtma, sest harilik palk ei ulatu ülalpidamiseks. Aga meie näeme, et ületunnitöö on vähjahaiguseks töölisele ja tööstusele. Selle tõttu püsib palk madalal, ja tööstus ei tarvitse tehnilise edu teele rutata! Ületunnitöö piiramisega tõuseksid tööpalgad, tööstuse „kaptenid“ hakkaksid teisi teid otsima, nagu kogu maailm meie tunnistuseks on, see on nad asuksid selle juurde, et rohkem kindlat kapitali meie ettevõtetesse panna, et juurde muretseda masinaid, töötegu mehaaniliselt tõsta ja tööviise parandada.

Meie loeme muu hulgas seletuskirjast veel seda, et Eestis on tööpäevi vähe. Et Eestis tööpäevi vähe, siis on arvatavasti aruandja ja ka sotsiaalkomisjon sellel arvamisel, et meil pühapäevi väga palju on. Aga minu arusaamise järgi ei takista meid keegi 300 või rohkem kui 300 päeva aastas tööd tegemast. Mis meid seda tegemast takistab on see, et meil on küll töötahet, aga meil ei ole nõndapalju tööd, et kõik töölised võiksid aastas 300 või rohkem päeva tööd teha. Mitte sellepärast see ei ole meie õnnetus, et meil vähe tööpäevi on, vaid meie õnnetus on see, et meil vähe tööd, ja see õnnetus lasub sellepärast meil, et meie senised valitsused tööd sedaviisi ei asunud korraldama, et tööd rohkem oleks olnud. Ja mina kahjuks pean ütleva, et seda lootust ka edaspidi raske hellitada on, kui meie valitsevad kihid põhjalikku ümberhindamist majandusepoliitika juhtimises ette ei võta. Eriti Eesti valitsus peaks seda silmas pidama, et töölised oma olukorraga rahul oleksid. Rahulolematuse võib rahvuslikus ja ka rahvusvahelises ulatuses hädaohuks muutuda. Seda nägid valitsuste esindajad Versailles'i rahulepingu sõlmimise ajal väga õieti ette, ja sellepärast, nagu juba tähendatud, kutsuti rahvusvahelised asutused ellu, nagu töökonverents, millis-

test esimene, see on Washingtoni konventsioon ja selle ratifitseerimine meil praegu arutamisel on.

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma tahaksin öelda, mul ei ole kahtlust, et Riigikogu selle konventsiooni ratifitseerima peab. Selle tagasilükkamine oleks eksisamm, millel kibe kättemaks kannul käiks. Ma ei ütle viimast ähvardusena, nagu oletaksin või teaksin ma, et see kättemaks kuskilt tulemas on, vaid põhimõttelikult. Kui meie riigivõim sellele teele ei asu, et rahva suuri hulki rahustada, nende elamisvõimalusi niisugusteks muuta, et inimesed mureta ja vaevata elada võivad, rahuliku pilguga tulevikku vaadates, siis on Eestil tulevik, siis võime õnneliku tuleviku peale loota, muidu mitte.

E. Pesur (tp): Umbes kümme aastat tagasi, kui Vabariigi Valitsuse deklaratsioon ette kanti, et 8-tunniline tööpäev hakkab maksuma tööstuses ja kaubanduses, siis pandi isegi sellekohane määrus maksuma. Iga kodanik jäi täis lootust ootama, et meil antakse eeltähendatud deklaratsioonile kindlam ilme, et meil hakatakse 8-tunnilist tööpäeva seadusandlikult teostama, sest kahtlust ei olnud kellelgi, et Vabariigi Valitsuse autoriteetsed sõnad teostamist leiavad.

Juba selle deklaratsiooni põhjal hakati tööstuses ja kaubanduses 8-tunnilist tööpäeva teostama. Ei või öelda, et 8-tunnilise tööpäeva teostamine oleks kuskil ülepääsematuid raskusi sünnitanud, ei saa ka öelda, et selle teostamine meie majandusele peale halvavalt oleks mõjunud, nii kui sotsiaalkomisjonis põllumeeste rühma poolt püüti tõendada. Seitse — kaheksa aastat tagasi sai meie tööline peaaegu sama suurt palka kui praegu, kuigi vahest mõnes kohas 5% vähem, kui käesoleval aastal, kuna elukallidus aga 1920.—1921. aastast peale 100% võrra on tõusnud.

Esialgul, kui kaheksatunnilise tööpäeva deklaratsioon veel kõigil värskelt meeles oli, püüti seda ka enam-vähem teostada.

Praegu on aga kaheksatunniline tööpäev valitsuse lahel kaasabil täielikult unustatud, ja töölisel ei ole mingit kaitset ka siis, kui teda sunnitakse 16—24 tundi ühtejärgi töötama. Kas on selle läbi meie majandusele paremale järjele tõusnud? Ei, seda ei näe meie sugugi.

Juba eelpool tähendasin, et elukallidus on tõusnud 100% võrra, kuna töölise palgad endiseks jäänud.

Ka põllumajanduses on meil nii mõneski kohas 8-tunnilist tööpäeva praktiseeritud, mis suuremate raskusteta läbiviidavaks tunnustatud. Nii näiteks on riigimõisades 8-tunnilist tööpäeva nii praktiseeritud, et suvisel kõige-

hoogsamal tööajal tööpäeva pikkus 11-tunnini viiakse, kuna selle asemel talvel, kui põllutöös vähem tegevust, 5 tundi töötatakse.

Seega pole ka põllutöös kaheksatunnilise tööpäeva maksmapanek võimatu, kuigi seal vahest tundidejaotust tuleb aastaegade ja tööhooajaga reguleerida.

Mis puutub sellesse, et sotsiaalkomisjon kaheksatunnilise tööpäeva tagasilükkamise motiiviks püüab ette tuua, et Suur-Britannia ja Saksamaa pole rahvusvahelise töökonverentsi poolt Washingtonis vastuvõetud konventsiooni ratifitseerinud, siis peab tähendama, et eelnimetatud maades 8-tunniline tööpäev ammugi maksev on, isegi tervisele kahjulikumates tööstuseharudes tööpäev 6—7 tunni peale üle viidud. Kuigi ka eeltähendatud konventsiooni pole nad otsekohe teostanud, sellejärele pole Inglise ega Saksa töölistel ka otsekohest vajadust, sest kollektiivlepingute alusel on eeltähendatud riikides tööpäeva pikkus meie oludega võrreldes miinimumini vähendatud.

Kas on meil ka võimalik kollektiivlepingu alusel tööpäeva pikkust reguleerida? Ei, praeguse reaktsiooni ajajärgul on see täiesti võimata, seda näitas meile küllalt selgelt möödunud trükitööliste streik. Trükitöölised, kes pika aja jooksul olid suutnud kõige minimaalsema kollektiivlepingu maksuma panna, mis kõige väiksemateks nõudmisteks veel täiesti võimatu oli, püüdsid möödunud streigi abil kollektiivlepingut täiendada. Mis meie siis nägime? Alles lahkunud tolaeegse valitsuse juhi agaral kaasabil hävitati seegi vilet kollektiivleping, mille pärast töölised aastaid on vaeva ja aega raisanud. Riigivanema trükikoda läks isegi niikaugele, et kollektiivlepingu hävitamiseks välismaalt, nimelt Lätist, hakkas töölisi sisse vedama. Nii siis ei ole meil lootust, et võimaldatakse meil kollektiivleping maksuma panna, nagu see Inglismaal ja teistes Briti riikides. Sellepärast on just meil eriti tähtis kaheksatunniline tööpäev seaduseandlikult maksuma panna. Ei ole mingit mõtet oodata teisi riike, kus tegelikult kaheksatunniline tööpäev juba maksev.

Kui meie selle seaduseelnõu tagasi lükame, jätame praegusel töökriisi ajal töösturitele hiigla võimalused tööliste ekspluateerimiseks.

Kokku võttes võib öelda, et meil kaheksatunnilise tööpäeva teostamine seaduseandlikult teel ei too mingisuguseid raskusi. Sotsiaalkomisjoni ettepanek ei ole millegagi põhjendatud. Peamotiiviks on ette toodud — ära oodata Suur-Britannia ja Saksamaa seisukohti, mis meie oludes juba minu poolt ettetoodud motiividel pole põhjendatud. Ma-

anduseelu ja tööliste seisukorda võib see seadus ainult parandada.

Mis puutub aga sellesse, et tööliste ostujõud on aasta-aastalt langenud, siis ei ole selles süüdi lühike tööpäev. Nagu ma eelpool tähendasin, peeti ka meil esialgu Ajutise Valitsuse määrusest rohkem kinni kui praegu, teostati mõnes kohas isegi kaunis täpselt kaheksatunnilist tööpäeva, kuid siiski oli tööliste ostujõud ja palgad 100% paremad kui praegu. Nüüd on aga kogu varandused juhitud iga-suguste ettevõtete kaudu üksikute isikute kätte, kes ise elavad priisates ja töölisi armetult ekspluateerivad. Sellest ka majanduseelu tagurpidimine. Sarnase seisukorra edasikestmise vastu peab iga aus inimene välja astuma. Sellepärast leian, et kaheksatunnilise tööpäeva maksmapanemine ei tee kellelegi raskusi, sest määrusega on enamjagu tööstustes see juba maksev, kuigi töösturi tahtmist mööda ja tujude järgi, sest kord peab ka aeg tulema, mil töösturite tujudele seaduseandlus lõpu teeb.

Kui Vabariigi Valitsus on aastate viisi oma lubadust hellitanud ja lõpuks siiski valelikuks jäänud, tuleks ükskord ometi rahvaesindusel arusaamisele jõuda, et sarnaselt edasi mängides kaotab rahvaesindus kogu rahva ees oma mõtte.

K. Tamm (põl): (Vahelhüüe pahe-malt poolt: Kah ekstsellents!) Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ikka veel on vaieldav küsimus, kas seaduseandlus peab täisealiste meestööliste tööajale piiri panema. Ametiühisuslikult organiseeritud tööliste poolt, iseäranis Inglismaal, on seadustega normeeritud töökaitse laiendamise suhtes täisealistele meestöölistele vahest kartust avaldatud, et siis tööliste huvi neile palju tähtsama enesekaitse suhtes raueks. Teadusemeeste ringkondades on kahtlust avaldatud selle kohta, et rahvusvaheline seaduseandlus tööaja pikkuse kohta oleks kokkukõlas riikide suveräänsusega, — sest siin ei ole valitsemistehniliste kokkulepete sõlmimisega tegemist, nagu rahvusvaheliste veo-, posti- ja telegraafilepingute juures, vaid suure tähtsusega rahva võimu küsimusega üldise seltskondliku ja poliitilise arenemise alal. Näiteks arvatakse teadusemeeste ringkondades, et sarnaseid küsimusi, nagu tööaja lühendamise küsimus, on sama raske rahvusvaheliselt diplomaatide konverentsidel otsustada, kui valimiseõiguse ja esindusekogude koosseisu ja võimupiiri küsimusi.

Rahvusvahelise töökaitse konventsiooni kinditamine ei tähendaks veel, et üksikutes riikides ühesugune töökaitse maksuma pannakse, vaid kui tahetakse kindlustada ühesugune töö-

kaitse, siis peab ka alaline rahvusvaheline kontroll selle kohta sisse seatama, mil määral üksikud riigid oma töökaitse seadused ellu viivad ja mis ulatuses nad kasutavad määruisi, mis erandite tegemise võimaldavad.

Töökaitse seaduste täitmine ei ripu üksi kõrgemate asutuste heast tahtmisest, vaid ka vastava riigi tööinspektsiooni vaimlikust ja kõlblikust tasapinnast. Rahvusvaheline töökaitse seaduseandlus, kui see tagajärgi peab andma, kutsub seega välja alalise välismaade vahelesegamise sisemaa valitsemistegevusse, mis suveräänsele riigile vastuvõtmatu peaks olema. Rahvusvaheliselt võiks enim konkreetsete, spetsiaalsete kutehügieenilise kui üldise iseloomuga määruste kohta kokku leppida. On arusaadav rahvusvaheliste konventsioonide maksmapanemine valge fosfori tarvitamise, tinavalge värvide ja tinavalge suhkru valmistamise, elavhõbeda, cyani ja arseeniku tarvitamise kohta. Sarnaste alade korraldamine on autoriteetide arvamise järgi kergelt läbi viidav, kuna see enamasti allub administratsioonile ja täidesaatvatele organitele.

Ei ole ka millegagi tõendatud, et 8-tunniline tööpäev kõigis oludes ja kõigis riikides rahvamajanduslikult ja riiklikult otstarbekohane oleks. Stuttgarti suurtööstur Robert Bosch, kes vabatahtlikult oma ettevõtetes 8-tunnilise tööpäeva sisse seadnud, on oma artiklis — „Verlängerung d. Arbeitszeit und Steigerung d. Warenerzeugung“ — tööaja pikendamine ja saaduste valmistamise suurendamine — väga tähelepanuväärivaid vastuväiteid shabloonilise tööaja lühendamise vastu esitanud. Neis maades, kus tööpäev 8 tunni peale lühendatud, ei puudu põhjendatud kaebusi puudulikkude töösaavutuste kohta, ja Saksamaal on isegi sotsialistlikkudes ringkondades küsimus üles tõstetud, kas 8-tunniline tööpäev on ühendatav Saksamaa ülesehitamise huvidega. Selle küsimuse kohta on saksakeelsetes sotsialistlikkudes kuukirjades H. Lindemann'i, Max Schippel'i ja Max Cohen'i kirjutused. Viimase artikkel: „Wie kommen wir wieder in die Höhe.“ — Kuidas saame jälle paremale järjele. Saksamaal võimaldati riigipresidendi, sotsiaaldemokraat Ebert'i ajal 1923. a. tööpäeva pikendamine tööstuses 10 tunni peale.

Hädaohtlik on töökaitse üldse ja tööaja lühendamine eriti väiksematele ettevõtetele, kellel ei ole vastavaid ressursse, et kõrgemate töötasude ja lühema tööaja lisakulusid paremate tehniliste tööabinõude abil tasa teha.

Et asi nii on, seda on ka meie kesk- ja väiketöösturid aru saanud, kes oma kongressil mõni aasta tagasi tööpäeva pikendamist 9 tunni peale nõudsid, nagu „Tegur'i“ direktor Orav Tartust ja tööstur Tõnison Tallinnast.

Nii mõneski riigis, kus kaheksatunniline tööpäev suuremates tööstusettevõtetes maksev, leiab kaheksatunnilise tööpäeva konventsioon vastuseismist sel põhjusel, et see oma alla võtab ka vähemad ettevõtted. Näiteks seletas Norra valitsus 27. juunil 1927 storthingile, et konventsiooni ratifitseerimine kutsuks esile väga suure laiendamise ala suhtes, kus kaheksatunniline tööpäev maksuma peaks. Kaheksatunniline tööpäev peaks konventsiooni ratifitseerimisega ka liikumissetevõtetes, raudteedel, jõuvankrite ettevõtetes j.n.e., kui ka vähemates tööstusettevõtetes ja ehitusettevõtetes maksuma pandama. Niisugune seaduse maksvuse laiendamine kutsuks omakord esile tööinspektsiooni suurendamise, mis riigile või ettevõtetele kulude suurendamisega seotud oleks.

Norra sotsiaalminister lisis juurde, et sarnasteks maksvate seaduste muutmisteks ei ole aeg veel kätte jõudnud.

Sellele, et ületundide küsimus ei ole konventsioonis õieti reguleeritud ja konventsiooni redaktsioon üksteisele vastukäivaid tõlgitsemisi võimaldab, on iseäranis Briti tööandjate ühing tähelepanu juhtinud oma memorandumi kaudu, kus ta seletab, et ratifitseerimise korral töötundide arv, mis nüüd, vastavalt tööstuseliikide mitmekesistele tarbetele, liikuv ja painduv on, — asetataks piiratud arvu vastukäivat tõlgitsemist lubavate eranditega, missuguste erandite tegemiste võimalus üksikutes riikides ripub nii valitsustest kui ka ametiühisustest, kusjuures viimaste tõlgitsemised jälle ripuksid ajakohastest asjaoludest.

Ühing seletab edasi, et Londoni läbirääkimised — Londonis olid riikide tööministrid 1926. aastal nõupidamisel, — ei ole kindlaks teinud lubatavate ületöötundide ülemmäära, ka mitte lause mõtet „erakorraline töökuhjumine“, ei ole seal ka kokku seatud tööde nimekiri, „mis vahetpidamata kestma peavad“. Ei olevat kaht valitsust, kes konventsiooni ühtmoodi tõlgitseks, nii segaseks loetakse see konventsioon.

Kui konventsiooni ratifitseerimise õigustamiseks tähelepanu juhitakse rahulepingu normidele konventsioonide kontrolli ja elluviimise kohta, siis olevat just karta, et täbar rahvusvaheline seisukord loodaks, missugune ilmarahule ja isegi rahulepingute püsivusele kardetavaks võiks saada.

Minnes välja konventsiooni puudulikkust redaktsioonist leiavad mitmed riigivalitsused, et selle tekst tuleks võtta revideerimisele. Näiteks seletas Briti peaminister Baldwin 13. veebruaril 1928 Briti ülemkojas, et temale oleks ühekordne Washingtoni konventsiooni revideerimine armsam, kui pikk rida konventsiooni tõlgitsemise konverentse, missugused vii-

maks üldist konventsiooni mõtet võiksid muuta. Soome sotsiaalminister oma kirjas 9. jaanuaril k. a. rahvusvahelisele tööbüroole seletab, et kui konventsioon 10-aastase kestuse järele revideeritaks ja muudetaks, siis tekiks seeläbi küll ratifitseerimise võimalus riikide jaoks, kus nüüd seks takistusi olemas, ehk seal küll tegelikult 8-tunniline tööpäev maksev. Nii et Soome riik võimalikuks ei pea konventsiooni ratifitseerimist, ehk küll tegelikult seal kinni peetakse 8-tunnilisest tööpäevast.

Hollandis seletas töö-, kaubandus- ja tööstusminister — seal on nende alade jaoks üks ja sama minister — 1927./28. aasta eelarve läbivaatamise puhul oma memorandumis teisele seaduseandlikule kojale, et juba varemalt nimetatud väited konventsiooni ratifitseerimise vastu on veel maksvad. Muu seas tõstis minister konventsiooni revideerimise ja võimaliku muutmise küsimuse üles. Hollandi rahvasaadik Msgr. Nolens, katoliku vaimulik dr. juris ja ekstsellents, kes väga suurt rolli mängib ka Genfis rahvusvahelisel töökonverentsil, tuletas meelde neid lahkuminekuid, mis tulnud ilmsiks konventsiooni tõlgitsemisel, ja raskusi, mis ratifitseerimine Hollandile kaasa tooks. Nimetatud rahvasaadik juhtis X töökonverentsil 1927. aastal tööbüroo ja selle administratiivnõukogu tähelepanu Washingtoni konventsiooni parandamise küsimusele. Rahvusvahelise töö-organisatsiooni liikmeid on 55. Neist on konventsiooni ratifitseerinud — seda tõi siin härra Martna vist täpselt ette — kõigest 8, või kui Portugal hiljuti ka ratifitseerinud, siis üheksa. Ei saaks öelda, et need riigid, kes konventsiooni kinnitavad, sotsiaalalal just eesrinnas sammuksid. Sotsiaalkomisjonis on sotsialistide ridadest härra L. Johanson toonitanud, et ta näiteks ei pea Belgiat selleks riigiks, kes sotsiaalalal oleks väga kaugele jõudnud, aga ometi on Belgia nende seas, kes Washingtoni konventsiooni ratifitseerinud. Selle konventsiooni kinnitas kõige varemalt Kreeka, siis Rumeenia, siis India. India jaoks on erand tehtud, nimelt maksab seal 60-tunniline töönädal ja on seal võimalik veelgi pikem tööpäev, nii et seda riiki ei saa nimetada, kui 8-tunnilisest tööpäevast jutt on. Selle järele ratifitseerisid konventsiooni Tšehhoslovakkia, Bulgaaria. Kuid nagu rkl. Piiskar'i kuuldes seda seletas Genfis XI rahvusvahelisel töökonverentsil Bulgaaria tööliste esindaja, ei peetavat seal sellest siiski kinni. Kas see just nii on, kui nimetatud esindaja seletas, mina ei tea. Siis Tshiili — 1925. a., Belgia — 1926. a., Luksemburg — 1928. a.

Peale selle seletas oma aruandes tööbüroo juhataja Albert Thomas, et tema arvamise järgi ei tarvitsevat suurt rõhku panna konventsioo-

nide kinnitamisele, ja et tema poolt ratifitseerimise rohkuse arvu järgi kokku seatud riikide nimekiri ei olevat mingisugune table d'honneur, Ehrentafel või autahvel, vaid palju tähtsam olla, et sisemaaline seaduseandlus saaks konventsioonide sisuga kokkukõlastatud. Sest konventsioon on töotus, millest igakord kinni ei peeta. See on ainult lubadus, ja tihti need riigid, kes palju on lubanud, ei ole sugugi oma sotsiaalseadustega niikaugel, kui need, kes vähe lubavad ja tegelikult palju ellu viivad. Nii näiteks on Saksamaa üks neist, kes vähe konventsioone kinnitanud, kuid ta on sotsiaal-seaduseandluses esirinnas.

Shveitsis on ratifitseerimise seadus juba 1921. a. tagasi lükatud. See on too põline vabariik, keda härra Martna meile tihti eeskujuks seab. (M. Martna, stp: Mitte tema tagurluses.) Mis puutub riikidesse, kelle kohta konventsioon erandeid ette näeb, siis on Jaapanis seadusega 23. juunist 1926 maksmapandud normi järgi maksimaalne tööpäeva pikkus naistööliste ja alla 16 aastat vanade alaealiste jaoks mäekaevandustes 11 tundi päevas.

Indias esitati märtsis 1927 seaduseandlikule kojale seaduseelnõu, mis mäekaevandustes pikema tööpäeva, kui 12 tundi ära keelab. See sisaldas veel pärast konventsiooni kinnitamist. Nii et Indias ei ole konventsioon selles mõttes maksev, et seal oleks 8-tunniline tööpäev, vaid seal on suur erand tehtud.

Saksamaa valitsus on toonitanud, et tema põhimõttelikult 1919. a. Washingtonis vastu võetud konventsiooniga nõus on, kuid tegelikult on Saksamaa, tegeliku elu nõuetele vastu tulles, tööstustele 1923. a. võimaldanud 10-tunnilise tööpäeva maksma panna.

Pärast Washingtoni konverentsi on nii mõneski teises riigis tööpäeva pikendus ette tulnud. Peaks veel tähendama, et Eesti sellest Washingtoni konverentsist osa ei võtnud, sest ta ei olnud veel rahvasteliidu ega töökonverentsi liige.

Poola riik on Saksamaa eeskujul Sileesia metallitööstuses tööpäeva pikendanud.

Hispaania mäekaevandustes on tööaega pikendatud maa-aluste tööde kohta.

Kaanada Alberta provintsis on seadusega 1926. a., see on 7 aastat pärast Washingtoni konverentsi, katseviisil 9-tunniline tööpäev ja 54-tunniline töönädal sisse seatud.

Shveitsis on 8-tunnilise tööpäeva konventsioon tagasi lükatud ja vastavatele võimalikele volitused antud terves reas ettevõtetes tööpäeva 52 tunni peale pikendada.

Põhja-Ameerika Ühisriikides oli 1926. a. keskmine nädalatöö kestus raua- ja terasetöös-

tuses 54,4 tundi. Mõnes lõunapoolses osariigis on töönädal 55 kuni 60 tundi.

Oma aruandes, mis rahvusvahelise tööbüroo juhataja Albert Thomas riikidele, töökonverentsi liikmetele, käesoleva aasta kevadel käite saatis, seletab ta, et arvestades asjade seisukorraga vähe tõenäoline on, et kuni 1931. aastani — millal konventsiooni tähtaeg lõpeb — võiks veel ratifitseerimisi saavutada. (M. Martna, stp: Aga Luksemburg...) Aga on ka niisuguseid konventsioone, mida ükski riik ei kinnita, näiteks pagarite öötöö keelu kohta.

Viimastel aastatel on hakanud riikides põhimõtte läbi lööma, et enne tuleb sisemaaline seaduseandlus konventsiooni sisuga kokkukõlastada ja siis alles konventsiooni ratifitseerida.

Siis oleks mul veel üksikute konventsiooniariklite kohta öelda järgmist: § 1. lõpus on öeldud: „Demarkatsiooni joone ühelt poolt tööstuse ja teiselt poolt kaubanduse ja põllutöö vahel määrab igas riigis kompetentne võim“. Nii et see võib segadust sünnitada, mida lugeda põllutöökaks ja mida tööstuslikuks tööks. Ei ole selgelt öeldud, missugune see ametivõim oleks. Jaapanis on selle üle väga ägedad vaidlused käimas, ühelt poolt on arvama, et see võim oleks salanõukogu —, teiselt poolt, et see oleks parlament. Peale selle räägib § 1 niisugustest tööaladest, mis täiesti põllumajandusliku iseloomuga või põllumajandusega seotud, nagu maaparandusetööd, ehitusetööd, kaevude kaevamised j.n.e. Meil oleks tähtis, et meie niisuguseid töid piirama ei hakkaks, sest meie asunikud on need tööd veel suuremalt osalt läbi viimata.

Edasi räägib § 2: „Kõigis nii avalikkudes, kui ka eratööstuseettevõtetes või nende kõrvalasutustes, välja arvatud need, kus tegutsevad ainult ühe ja sama perekonna liikmed, ei või personaali töö kesta üle kaheksa tunni päevas ehk üle neljakümnekaheksa tunni nädalas“. Siin on küll edaspidi mõned erandid ette nähtud, aga nende erandite tegemine tihti peale osutub nii, et need erandid ei ole. Nimelt on erandid § 2 p. a: „selle konventsiooni otsused ei ole maksvad isikute kohta, kelle peale on pandud järelevalve ehk valitsemine või kes usaldustnõudval kohal asuvad“. Aga mõnikord on see lihttööline, kes usaldustnõudval kohal asub, ja nii riivab see minu arvamise järgi ka tööliste elu.

§ 2. p. b näeb ette jälle erandid: „kui seaduse, harjumuse või kokkuleppe põhjal tööandjate ja tööliste organisatsioonide vahel“ — kokkuleppe peab olema organisatsioonide vahel — „ehk kus sarnaseid organisatsioone ei ole, tööandja ja töölisteesindajate vahel, töö kestus ühel või mitmel päeval nädalas alla 8 tunni

on, võib kompetentse võimu loal või kokkuleppel üldnimetatud organisatsioonidega või esindajatega töökestuse kaheksatunnilist ülemäärat teistel nädalapäevadel kõrgendada“. Aga siin tuleb jälle keeruline aparaat maksma panna, sest tihtipeale võib võimu loa või organisatsioonide kokkuleppe saavutamine raske olla. Edasi on p. b all öeldud: „Käesolevas paragrahvis ettenähtud kõrgendamine ei tohi olla üle ühe tunni päevas“. Nii näiteks, kui kolmel nädalapäeval on tööaeg seitse tundi päevas, siis kolmel järgneval ei tohi tööaeg üle üheksa tunni päevas olla, kogusummas mitte üle 48 tunni nädalas. Kui tööd tehakse vahetustega, võib töökestust pikendada üle 8 tunni päevas ehk üle 48 tunni nädalas, tingimusega, et keskmine kolmenädalise või vähema perioodi peale kalkuleeritud tundide arv ei tõuseks üle kaheksa tunni päevas ehk üle neljakümnekaheksa tunni nädalas. Tähendab, sel juhtumisel on jälle pikem tööpäev lubatud, aga ainult tingimusel, et see kalkuleerides kolme nädala peale rohkem välja ei teeks, kui kaheksa tundi päevas, või kolme nädala jooksul 114 või kolm korda nelikümmendkaheksa tundi.

Paragrahv 3-das räägitakse, et § 2-ses ettenähtud töötundide arvu võib tõsta ainult juhtunud või ähvardava õnnetujuhtumise puhul või tähtjaliste tööde puhul masinate või sisseadete juures või ülesaatute juhtumiste puhul, kuid ainult niipalju, kui see tarvilik ettevõtte normaal käigu tõsise kõrvalekaldumise ärahoidmiseks. Viimane lause on vaieldav ja siin võivad arusaamatused tekkida tööandjate ja töösaajate vahel selle kohta, kas on ka kõrvalekaldumist, mis ettevõtte normaal käiku takistab. Nii et see paragrahv on üheks suureks konventsiooni defektiks.

Edasi, § 5-es käib järgmiselt: „Kui § 2-se määrused tööaja kohta erilistel juhtumistel näivad mitteelluviidavad olema, kuid ainult sel korral võivad tööandjate ja tööliste vahelised kokkulepped kokku seada igapäevase töökestuse kava enam pikema vaheaja peale, kui valitsus, kellele need kokkulepped peavad esitatud olema, annab neile sundusliku määruse jõu“. Kui valitsus sellele nõus ei ole andma sundusliku määruse jõudu, siis ei või keskmist 8-tunnilist tööpäeva ja keskmist 48-tunnilist töönädalat pikema kui kolme nädala peale ka selle paragrahvi alusel kalkuleerida. Nii et on jällegi võimalik mõnel üksikul päeval rohkem kui 8 tundi ja mõnel üksikul nädalal rohkem kui 48 tundi töötada, aga keskmiselt võib nädalas ainult 48 tundi tööaega olla. Edasi näib olema paragrahv, mis nagu lubaks ületundide tegemist, see on § 6. Seal öeldakse: „Ametiasutused võivad määrustega lubada üksikutele tööstustele või elu-

kutsetele a) alalisi kõrvalekaldumisi ettevalmistavatele või täiendavatele töödele, mis tarviduse viisil peavad sündima väljaspool ettevõtte üldistele töödele määratud tööaega või teatud isikute kategooriatele, kelle töö oma iseloomu järgi sünnib katkestustega“. Või jälle ajutisi kõrvalekaldumisi tööde erakorralisel kokkukuhjumisel. Aga siin on kõva klausel juures, mis selle võibolla võimatuks teeb. Nimelt on öeldud: „Niisuguseid määrusi peab välja andma pärast tööandjate ja tööliste asjasthuvitatud organisatsioonide arvamise arakuulamist, kus sarnased olemas. Need määrused peavad iga juhtumise kohta ette kirjutama lubatud maksimaalse lisatundide arvu“.

Meil on näiteks kõigis kesk- ja väiketööstustes kevadel ja suvel palju tööd põllutööriistade, eriti põllutöömasinate parandamise alal. Kui nüüd tööandjad peaksid mõõda ametiasutusi käima luba küsimas ja arvamisi ära kuulamas, siis võibolla jääb põllutööriistade parandamine liiga hiljaks, et õieti ei ole jooksval hooajal enam midagi nendega peale hakata, kui nad ükskord parandatud saavad.

Siis paneb see konventsioon ka tööandja peale suure kohustuse, näiteks raamatupidamise ala j.n.e. Selle kohta räägib § 8. pkt. c: „iga tööandja peab iga riigi seadustega või administratiiv-määrustega ettekirjutatud korras sisse kandma registrisse kõik selle konventsiooni põhjal tehtud ületunnid“. § 8. loeb veel palju teisi kohustusi üles, mis tööandja peale pannakse, mida ma ette kandma ei hakka. Pean tähendama, et selle konventsiooni pealkiri ei ole päris täpne. See konventsioon ei nõuagi kõigis riikides 8-tunnilist tööpäeva, vaid näeb ka pikema tööpäeva ette. See on kõigepealt ette nähtud ühe maa jaoks, kes palju soodsamates tingimustes kliima ja maapinna poolest asub kui Eesti, kes palju kauemat aega on saanud ülesehitavat tööd teha kui meie riik. See on riik, kes väga agaralt suuri edusamme viimaste aastakümnete jooksul teinud — nimelt Jaapan. Kui Eesti kohta oleks konventsiooni erandid sisse võetud, nagu Jaapani kohta, siis tuleks vast kaalumisele võtta, kas võimalust ei oleks konventsiooni kinnitada. Ehk meie küll algav riik ja kõiksugustest raskustest viimasel ajal läbi käinud oleme, nagu ilmasõjast, revolutsioonist ja vabadusesõjast, ja ehk meil õieti riiki tuli looma hakata, ei ole meie jaoks siin mingisuguseid soodustusi ette nähtud. Neid võibolla oleks meile heameelega lubatud, kui meie Washingtoni konverentsist oleksime osa võtnud. Aga meie ei olnud selkorral konverentsi liige.

Jaapani kohta on järgmised erandid, ja mulle paistab, et need soodustused väga praktilised on ja oleksid nii mõnelegi teisele riigile koha-

sed. § 9. räägib, missugused muudatused ja tingimused on Jaapanis maksvad selle konventsiooni kasutamise juures. Tööstuseettevõtteks loetakse, eriti mis puutub § 1. punkt b ülesloetud ettevõtetesse, ainult see, kus on tegevad vähemalt kümme isikut. Meil ei tarvitse seal rohkem olla kui üks palgaline. Siin on igatahes palju erandeid tehtud, et ma neid kõiki nimetama ei hakka. § 1. punkt c ülesloetud ettevõtted käivad Jaapanis konventsiooni alla niivõrt, kuivõrt need ettevõtted kompetentse võimu poolt kindlaks määratud mõistetele — vabrik — vastavad, nii et kesk- ja väiketööstus selle alla ei käi. Jaapani tegelik tööaja kestus vähemalt 15-aastastele isikutele, kes töötava avalikkudes eratööstuseettevõtetes või kõrvalasutustes, ei või tõusta üle 57 tunni nädalas, välja arvatud toressiidi tööstus, kus töö maksimaalne kestus võib olla 60 tundi nädalas. Tegelik tööaja kestus alla 15-aastastele lastele on määratud 48 tunni peale, ja niisugustel isikutel, kes tegutsevad kaevanduste sisemuses, nende vanuse peale vaatamata.

Erandid on veel Briti-India kohta. Lähemalt vaadates, mida ratifitseerib Briti-India, leiame, et seal tööpäeva pikkust konventsioon kitsendab ainult mõnel alal ja lubab kuuekümnepäevase töönädala. Kui aga India võim tarvilikuks peab, siis võib töönädal ka veel pikem olla. Paljud töölased aga India konventsioon ei puuduta. Ma peaksin peatuma välisriikide, eriti tööstuseriikide seisukohtade juures selle konventsiooni kohta.

Selle konventsiooni kohta leiame järgmist Akel'i valitsuse aegse eelnõu seletuskirjast: Tuleb tähendada, et 8-tunnilise tööpäeva kohta käiva konventsiooni ratifitseerimine sünnib peaaegu kõigis riikides raskustega. Silmas pidades suurt tähtsust, mis sellele konventsioonile antakse, otsustas rahvusvaheline tööbüroo selgitada mitteratifitseerimise põhjust ja pööras selles asjas kõigi riikide poole, kes töökonverentsi liikmed. Riigid näitavad enam-vähem üht ja sama. Konventsiooni mitteratifitseerimise põhjusteks on järgmised asjaolud:

- 1) Kardetakse konventsiooniga end siduda 10 aastaks, see on konventsiooni sunduslik maksvuse aeg, 2) peetakse raskeks konventsiooni laiendamist kõigile selles ettenähtud tööstuseettevõtete liikidele, eriti väikestele käsitööstustele, transportettevõtetele j.n.e., 3) takistab konventsioon tööpäeva pikendamist, kui see majanduslikkude kriiside puhul tarvilik, 4) konventsiooni nõuded on liiga karmid ületunnitööde suhtes; ületunnitööde tegemist tuleks reguleerida kollektiivlepingutega, 5) konkurentsi kartus nende riikide poolt,

kes konventsiooni pole ratifitseerinud või pärast ratifitseerimist seda tarvilikus ulatuses pole ellu viinud.

Sellejuures peab tähendama, et pea ükski riik ei cita 8-tunnilise tööpäeva põhimõtet, ja peaaegu igas riigis on 8-tunniline tööpäev sellekohaste seaduste või määrustega läbi viidud. Meil töötatakse tegelikult palju vähem, kui 8 tundi päevas suuremates ettevõtetes. Suur-Britannia valitsus, ette tuues üksikasjalikke põhjusi, teatas otsekohe, et tema ei pea võimalikuks konventsiooni ratifitseerida. Tuleb tähendada, Suur-Britannias ei reguleerita tööpäeva pikkust seadustega, vaid kollektiivlepingutega, kusjuures need lepingud, arvesse võttes mitmesuguste ettevõtete iseäraldusi nende eriliikide järgi, suure vabaduse ületunnitööde tegemiseks annavad. Seal võimaldavad ka raudteeseltside ja töölisterühisuste vahelised kokkulepped tööaja pikendamist üle 8 tunni päevas ja üle neljakümnekaheksa tunni nädalas, samuti ka pühapäevaseid töid, mis jällegi pole kokkukõlas konventsiooniga.

Meie majanduse- või tööstusnõukogu arutas seda konventsiooni 1922. aastal 18. juulil. Pärast seda on konventsiooni arutanud veel meie majanduslikud ringkonnad.

Tööstusnõukogu asus oma koosolekul 1922. aasta 18. juulil seisukohale, et kaheksatunnilise tööpäeva konventsiooni eelnõu ei tule ratifitseerida, sest konventsioon kitsendab üleliiga ületundide tarvitamist, ja selle maksmapanemise korral, kui teised riigid seda konventsiooni ei ratifitseeri, võiks see meie oludes meie tööstusele raske saatusliku hoobi anda.

Kesk- ja väiketööstuse kongressil, millest ma enne rääkisin, on 1923. aastal järgmine resolutsioon vastu võetud: a), „Tööaja pikendamise küsimuse ettekannet ära kuulates otsustab kongress, praegust tööstuse rasket seisukorda arvesse võttes, kus meie tööliste tehniline arenemine alles nõrk ning tööviljakus väike, peab tööaeg 9 tunni peale määramata, et pääseda raskest seisukorrast, kuhu meid 8-tunniline tööpäev viinud, ning võimaldada selle läbi töölistele suuremat teenistust, ühtlasi seaduseandlikult lubades vabalt ületunde teha“.

b) Siis pidas veel kongress tarvilikuks, et seaduses määratud pühade arvu vähendataks kuni Öhtu-Euroopa normideni.

Kui kolme aasta eest see konventsioon töökaitse komisjonis arutamisel oli, siis kutsuti sinna oma arvamiste avaldamiseks tööandjate ja tööliste organisatsioonide esindajad. Neid ilmus sinna palju, ja niipalju, kui mul meeles, oldi seal konventsiooni vastu. Kõige ägedamalt oli selle konventsiooni vastu ehitusetöölise ametiühisuse esindaja. Nii selgub: poolehoidu see konventsioon õieti kuskil ega kellegi poolt ei leia.

Tuleks minu arvates arvesse võtta, et konventsiooni seisukoht ületundide asjus töölistele kahjuks on, sest ta ei luba ületunde teha ja võtab võimaluse rohkem teenida. Ületunde käsitav osa on konventsioonis õige puudulik ja see riivab kõige rohkem meie kesk- ja väiketööstust, kes end parandusetöödest elatavad ja kus vahest vähe ja vahest üleliiga tööd, näiteks suvistel tööhooaegadel, põllutöömashinade parandamise ajal. Peame seda ka arvesse võtma, et konventsioon lubab õieti, kui ka ületunnid arvesse võtta, ainult 8-tunnilist keskmist tööpäeva aastas, siis oleks nimetada veel seda, mis sotsiaalkomisjoni seletuskirjas tähendati, et niikaua, kui tööpäevi meil palju vähem on kui välisriikides, ei või konventsiooni ratifitseerida, sest vastasel korral jääksime konkurentsialla, sest välismaal tuleb töötunde palju rohkem kui meil. Suur-Britannia valitsus, välja arvatud mõne aasta eest lahkunud sotsialistlik Macdonaldi-valitsus, asub eitavale seisukohale ja on nõudnud, et konventsioon revideerimisele võetaks. Teen ettepaneku, sotsialistide poolt esitatud seaduseelnõu tagasi lükata. (Vahelhüüded: Koosolek lõpetada!)

Juhataja **R. Penno**: Rkl. Schütz'ilt on ettepanek, koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähatava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 20.50 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Einbund**.

Abiesimees **R. Penno**.

Abisekretär **O. Liigand**.

Abisekretär **J. Piiskar**.